

transfer

VAKBLAD OVER INTERNATIONALISERING IN HET HOGER ONDERWIJS

Mondiale problemen vereisen gezamenlijke aanpak

nuffic

6

jaargang 16 | april 2009

INTERVIEW PAOLO DE MAS | NIEUWE FASE IN TITULATUURSTRIJD | RANKINGS ALS
TOMTOMS VOOR UNIVERSITEITEN | 'HANDBOEK' VOOR INTERNATIONALE STAGE | ZAND IN
BOLOGNA-MACHINE | GENDER CENTRAAL IN NICHE-PROGRAMMA

transfer

Transfer is een onafhankelijk vakblad voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs en onderzoek. *Transfer* is ook online: www.transfermagazine.nl. *Transfer* is een uitgave van de Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs. Verschijnt negen keer per jaar.

Redactie

Els Heuts (hoofdredacteur), Annelieke Slappendel en Elleke Bal (webredacteur)

Aan dit nummer werkten mee

Annemieke Bosman, Laura Kors, Yvonne van de Meent, Martin van Pernis, Ornella Porcu, Martine Postma, Klari Simonet, Robert Visscher

Beeld

Niels Bongers, Roel Burgler, Dolph Cantrijn /HH, Jan Jong Fotografie, Michael Kooren/HH, Serge Ligtenberg, Richard Maschmeyer/AGE/ANP, Sam Panthaley/ANP/AFP, Bert Spiertz/HH, University of Pretoria, YoungWorks

Redactieraad

Rieke van Bijleveld (ITC), David Bohmert (Nether), Patrick Cramers (Codarts), Madeleine Gardeur (Rijksuniversiteit Groningen), Frans Godfroy (Delta), Joep Huiskamp (Technische Universiteit Eindhoven)

Redactieadres

Nuffic, Postbus 29777, 2502 LT Den Haag, tel. 070 – 426 0126 / 426 0144 / 426 0122 fax 070 – 426 0399 e-mail: eheuts@nuffic.nl, aslappendel@nuffic.nl, ebal@nuffic.nl website: www.transfermagazine.nl

Abonnementen

Transfer is gratis verkrijgbaar. Geïnteresseerden kunnen zich voor een gratis abonnement aanmelden via www.ikabonneermij.nl/transfer, bellen naar DUO-tijdschriftenservice 030 – 263 1089 of een e-mail sturen naar info@ikabonneermij.nl.

Abonnementenadministratie

DUO-tijdschriftenservice, Postbus 681, 3500 AR Utrecht, tel 030 – 263 1089

Advertenties

Bureau van Vliet, tel 023 – 571 4745

Vormgeving en lay-out

Sabrina Luthjens BNO en Brigitta Opstal (www.makingwaves.nl)

Druk

Drukkerij Deltahage, Den Haag

Overname artikelen

Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen uit *Transfer* is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de hoofdredactie.

Foto omslag

Overstroming in India, augustus 2007. Foto: ANP/AFP, Sam Panthaley.

Transfer 7, jaargang 16, verschijnt op 1 mei 2009

Gescheiden werelden

Het jaarcongres van de Nuffic op 31 maart staat in het teken van internationalisering en ontwikkelingssamenwerking. Vooral de relatie of, beter gezegd, het ontbreken van de relatie tussen deze twee terreinen maakt het thema zo interessant. Ontwikkelingssamenwerking en internationalisering zijn loten aan dezelfde boom, maar in praktijk zijn het gescheiden werelden. Met andere agenda's, andere mensen en andere belangen.

Deze benadering staat haaks op het feit dat de raakvlakken tussen beide gebieden alleen maar groter worden. Kennisterreinen globaliseren in hoog tempo en nemen de traditionele ontwikkelingsproblematiek in hun domeinen op. Want klimaatverandering, migratie, waterbeheer en voedselveiligheid zijn problemen die de hele wereld aangaan. In dit nummer van *Transfer* geeft een aantal betrokkenen aan hoe ontwikkelingssamenwerking en internationalisering zouden kunnen integreren. Voorwaarde daarvoor is onder meer dat de capaciteitsopbouw zoals we die nu kennen, gemoderniseerd wordt, betoogt Martien Molenaar, keynote-spreker op het Jaarcongres. "Richt bij een aantal onderwijsinstellingen er instituten voor op en focus je op een aantal kennisterreinen. Zo veranker je het in je eigen onderwijs en onderzoek en kun je langdurige relaties aangaan met het Zuiden."

Een ander dankbaar onderwerp voor discussie is de titulatuur van afgestudeerde hbo'ers. Met zijn onlangs gelanceerde voorstel heeft minister Plasterk deze slepende kwestie weer nieuw leven ingeblazen. Als het aan de minister ligt, mogen afgestudeerden aan hogescholen zich voortaan *Bachelor of Applied Arts* (BAA) en *Bachelor of Applied Sciences* (BASc) noemen. *Transfer* peilde de meningen in het veld. Het hbo heeft weinig fiducia in de nieuwe benamingen. "Dit voorstel is natuurlijk Pietje Prut", zegt Pim Breebaart, collegevoorzitter van de Haagse Hogeschool. "Wij leiden onze studenten op tot wereldburgers en dan verzint de minister een titel die compleet afwijkt van de titels in de rest van de wereld." De universiteiten kunnen goed leven met het voorstel. Naar Haags gebruik buigt een commissie zich nu over de kwestie. Voor 1 april moet zij de minister van advies voorzien. Het einde van de titelstrijd lijkt echter nog niet in zicht.

ELS HEUTS

eheuts@nuffic.nl

Brug tussen Nederland en Marokko

Al veertig jaar trekt hij ten strijde tegen onwetendheid over Marokko. De afgelopen drie jaar was Paolo De Mas directeur van het Nederlands Instituut in Rabat. Nu is hij bezig om in Den Haag een Marokko Instituut op te richten. De twee instituten streven hetzelfde doel na. "Het zijn twee pijlers van de brug waarover uitwisseling tussen Nederland en Marokko plaatsvindt."

Nuffic-jaarcongres over relatie OS en IS

Ontwikkelingssamenwerking en internationalisering zijn nog steeds twee aparte werelden met eigen agenda's. Het wordt hoog tijd dat daar verandering in komt, vinden betrokkenen aan beide kanten van de scheidslijn. Op het komende Nuffic-jaarcongres staat de relatie tussen de twee terreinen centraal.

Strijd over hbo-titulatuur gaat nieuwe fase in

Met het voorstel van minister Plasterk om afgestudeerde hbo'ers Bachelor of Applied Arts (BAA) en Bachelor of Applied Sciences (BASc) te noemen, begint een nieuw hoofdstuk in de al jaren durende tituluursoep. Het is de vraag of de discussie hiermee ten einde is. "Dit voorstel is natuurlijk Pietje Prut", is al in hogeschoolkringen gehoord.

Zand in de 'Bologna'-machine

Eind volgende maand staat de langverwachte Leuven-conferentie op het programma. De onderwijsministers van de 46 Bologna-landen evalueren dan het proces dat in tien jaar tijd tot maximale studiemobiliteit in Europa moest leiden. De machine hapert. Transfer analyseert hoe dat komt. En wat er moet gebeuren om de deadline van 2010 te halen.

En verder

2 Colofon en redactioneel 4 Nieuwsberichten 16 Column Martin van Pernis
17 Vliegende Hollander 18 De kenniswerker 20 Symposium over rankings
22 Diergeneeskunde in Zuid-Afrika 24 Handboekje voor goede internationale stage
28 Gender centraal in NICHE-programma 31 Agenda

Nederland investeert het minst in R & D

De EU is er niet in geslaagd om in totaal meer te investeren in *research & development*. Dit ondanks een afspraak uit 2000. In dat jaar investeerden de EU-lidstaten gezamenlijk 1,86 procent van het bruto binnenlands product in R&D, in 2006 was dit 1,84 procent. Nederland investeerde tijdens die periode niets extra, en staat daarmee helemaal onderaan de lijst. Dit blijkt uit het rapport *A more research-intensive and integrated European Research Area* van

de Europese Commissie. Het rapport geeft voor het eerst een overzicht van Europese investeringen in R&D en de voortgang van de Europese onderzoeksruimte tussen 2000 en 2006. De commissie constateert dat Europese universiteiten op wereldschaal wel steeds competitiever worden. Ze leveren betere onderzoeksprestaties, trekken vaker geld van buiten aan en zijn beter georganiseerd. Ook Europese overheden geven meer uit aan onderzoek. De Europese

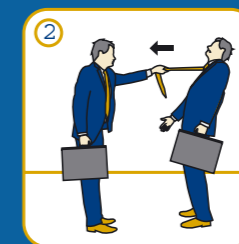
onderzoeksruimte groeit, concludeert de commissie. De EU is aantrekkelijker geworden voor onderzoekers uit derde landen en staat meer open voor particuliere R&D-investeringen uit de Verenigde Staten. Uit het rapport blijkt dat in de VS nog altijd meer universiteiten als mondiale kenniscentra fungeren dan in Europa. Van de 25 actiefste onderzoeksuniversiteiten ter wereld liggen er twintig in Amerika. (EB)

Windesheim Honours College werft met 'CultureShock'

Wat betekent het in Maleisië als je naar je voorhoofd wijst? Vijf aankomend studenten die het antwoord wisten op deze en vier andere vragen, hebben een reis naar Japan gewonnen. De online quiz is onderdeel van 'CultureShock 09'. Met die campagne hoopt het Windesheim Honours College (WHC) genoeg studenten te werven om dit jaar wél van start te kunnen gaan. Vorig jaar moest de opening van de Engelstalige hbo-plusopleiding worden uitgesteld wegens gebrek aan belangstelling.

De campagne kost enkele tonnen, zegt een marketingmedewerker van Windesheim in de regionale krant *de Stentor*. "Normaal kiezen we voor een traditionelere aanpak, met advertenties en beurzen. Maar voor onze doelgroep is dit een betere manier om ons te positioneren als een internationaal georiënteerde *learning community*." Opvallend is dat het WHC nog wacht op accreditatie. Dat staat ook op de website, maar een woordvoerder verwacht niet dat dit feit

potentiële studenten afschrikt. De opleiding mikt uiteindelijk op tweehonderd studenten per jaar, waarvan 40 procent uit het buitenland. Zij moeten ruim 4.000 euro neertellen, exclusief kamerhuur; voor studenten van buiten de EU is dat meer dan 7.500 euro. De woordvoerder wil geen uitspraak doen over een minimumaantal dat nodig is om in september te kunnen beginnen. "Wij rekenen op tientallen studenten." (AS)

Illustratie: Young Works

VSBfonds bezuinigt fors op studiebeurzen

Kantoorgebouw van het VSBfonds in Utrecht

De kredietcrisis heeft ook gevolgen voor het VSBfonds. Het fonds dat studiebeurzen verstrekt, moet fors bezuinigen. Het budget wordt bijna gehalveerd, van 1,75 naar 1 miljoen euro per jaar. Het VSBfonds vermindert daarom het aantal beurzen.

De bezuiniging heeft geen gevolgen voor de beurzen die dit jaar in juni worden verstrekt. Pas voor de nieuwe aanvraagronde, die in september begint, zijn er minder beurzen beschikbaar. Dat zegt projectleider Annemarijn Boelen. "De kans wordt kleiner dat een student een beurs krijgt, maar de beursbedragen zullen waarschijnlijk niet omlaag gaan", zegt Boelen. Nu gaan ieder jaar zo'n tweehonderd jonge afgestudeerden naar het buitenland, met een beurs van maximaal 10.000 euro. Het VSBfonds moet de maatregelen nemen door de ondergang van Fortis, waar de stichting veel aandelen in bezit. Die aandelen zijn bijna niets meer waard. Kon het fonds vorig jaar nog 60 miljoen euro doneren, komend jaar is dat nog maar 26 miljoen. De organisatie schrapt 33 van de 68 banen.

Boelen hoopt dat het aantal aanvragen gelijk zal blijven wanneer het aantal beurzen vermindert. Zo kan het fonds beter op kwaliteit selecteren. (EB)

'Erasmus heeft internationalisering sterk bevorderd'

Het Erasmusprogramma heeft het Europese hoger onderwijs kwalitatief naar een hoger niveau gebracht en internationalisering sterk bevorderd. Dat concludeert de Europese Commissie uit onderzoek van CHEPS. Universiteiten hebben in het kader van Erasmus hun service en voorlichting aan buitenlandse studenten verbeterd. Ook zijn er meer vakken en curricula in het Engels gekomen, hebben docenten en studenten die taal beter leren spreken en zijn hogeroponderwijsinstellingen door Erasmus vaker gaan participeren in andere internationale projecten en conferenties. Kritiek op Erasmus is er ook. Vooral het bureaucratische gehalte van het programma wordt geheld. De ondervraagde medewerkers van internationaliseringsbureaus op universiteiten en

hogescholen vinden dat Erasmus te veel geld, administratie en tijd kost. Bovendien blijkt uit de studie dat de nieuwe EU-lidstaten meer van Erasmus hebben geprofiteerd dan oudere leden zoals Nederland, waarschijnlijk omdat zij in vergelijking meer te winnen hadden op het gebied van internationalisering. Het beurzenprogramma is volgens CHEPS een belangrijke basis geweest voor de ontwikkeling van het Bologna-proces, het *European Credit Transfer System* en het Europese kwalificatieraamwerk. Ook buiten Europa wordt dit onderkend. Zo probeert Japan een Aziatische equivalent van Erasmus op te zetten. (EB)

De studie is te lezen op: <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/publ/impact08.pdf>

Geen geld voor nieuw studiefonds

Kamerlid Ed Anker van de ChristenUnie blijft zich inspannen voor een nieuw studiefonds waarmee studenten uit ontwikkelingslanden hier een opleiding kunnen volgen. “Misschien biedt de kabinetsbrede internationaliseringsagenda voor het hoger onderwijs daartoe gelegenheid”, denkt hij. Die moet vóór 1 juni verschijnen. Anker is teleurgesteld in minister Plasterk. Die heeft laten weten dat hij geen geld heeft voor zo'n studiefonds. Hij heeft een motie

van de Tweede Kamer hierover naast zich neergelegd. De Onderwijsminister erkent dat het voor Nederland grote waarde heeft als excellente buitenlanders hier komen studeren. Maar daar bestaan volgens Plasterk al mogelijkheden voor. Hij wijst op het *Huygens Scholarship Programme* (HSP). Ook kunnen instellingen binnen hun eigen internationaliseringsbeleid beurzen verstrekken aan studenten uit ontwikkelingslanden en is daar

aandacht voor binnen Erasmus Mundus. Verder is er het *Netherlands Fellowship Programme* (NFP), gericht op *'mid-career professionals'*. “Ik had graag gezien dat de minister meer zou meedenken in de lijn van de motie”, zegt Anker. “Want wat me opvalt, is dat Onderwijs en Ontwikkelingssamenwerking op dit gebied echt langs elkaar heen werken, terwijl er zo veel winst te behalen is.” (AS)

Ondanks crisis meer Chinezen naar Nederland

Foto: AFP

Drukte op de International Education fair in Beijing eind februari.

De snel oplopende werkloosheid onder Chinese academici heeft nog niet geleid tot minder animo voor een studie in het buitenland. Integendeel: bij het Neso-kantoor in Beijing is het aantal aanvragen voor een certificaat dat nodig is voor studie in Nederland,

in vergelijking met vorig studiejaar, met 40 procent toegenomen. China telt nu ruim 7 miljoen afgestudeerden zonder werk. In 2009 zullen weer 6 miljoen Chinezen de universiteit verlaten, een half miljoen meer dan het jaar daarvoor. Ondanks die slechte perspectieven ziet Neso Beijing “alleen maar groei”, zo vertelt directeur Jacques van Vliet. Hij denkt dat de slechte arbeidsmarkt in eigen land veel Chinezen doet besluiten om internationale studie-ervaring op te doen. Ook voor landen als het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk is er meer belangstelling. “Door de daling van de euro en het pond zijn deze landen goedkoper geworden om te gaan studeren.”

Een pluspunt van Nederland is dat hier de mogelijkheid wordt geboden om na afloop van de studie een jaar lang te zoeken naar een baan. Juist die combinatie van studie en werk is voor veel Chinezen een aantrekkelijke optie, aldus Van Vliet. “Buitenlandse studie-ervaring is al niet meer zo bijzonder in China, buitenlandse werkervaring wel.” (EH)

De Grote Moskee van Kairouan, Tunesië.

Foto: ANP/Richard Maschmeyer

Brede samenwerking bij islaminstituut

Acht universiteiten gaan op verzoek van minister Plasterk een gezamenlijke onderzoeksschool voor islamstudies vormen onder de naam ISIS. Volgens het ministerie van Onderwijs, dat jaarlijks een half miljoen euro bijdraagt, is ISIS een voortzetting van het *Institute for the Study of Islam in the Modern World* (ISIM). Dat werd op 1 januari opgeheven, ondanks een petitie daartegen die door honderden wetenschappers uit binnen- en buitenland was ondertekend.

Het ISIM ontstond tien jaar geleden met een startsubsidie van het Rijk als samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Leiden, Amsterdam, Utrecht en Nijmegen. Vorig jaar nog werden de kwaliteit en levensvatbaarheid van het instituut door een internationale visitatiecommissie als ‘uitmuntend’ beoordeeld. Maar toen het Rijk zijn bijdrage beëindigde, haakten Nijmegen, Utrecht en Amsterdam af en kon het ISIM de basisbegroting van 1,8 miljoen euro niet meer rondkrijgen.

Naast de voormalige ISIM-partners doen aan ISIS ook de universiteiten van Tilburg, Rotterdam, Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam mee. De onderzoeksschool richt zich niet alleen op de moderne islam, maar ook op de historie. Leiden is voorlopig penvoerder. “Het verheugt mij dat hiermee de opgebouwde expertise behouden blijft en dat dit maatschappelijk zeer relevante onderzoek kan worden voortgezet”, laat Plasterk weten. (AS)

Buitenlands nieuws

Onrust in Frans hoger onderwijs

Al sinds het begin van dit jaar protesteren wekelijks honderdduizenden Franse wetenschappers en studenten tegen de wijziging van het statuut voor *enseignant-chercheurs*, wetenschappers die ook onderwijs geven. Dat statuut zal herschreven worden, hebben hogeroponderwijsminister Pécresse en premier Fillon inmiddels onder druk toegezegd. Maar het blijft onrustig op de universiteiten. Door de statuutswijziging zijn wetenschappers niet langer ‘ambtenaar in staatsdienst’, maar komen ze in dienst bij de universiteit. Het universiteitsbestuur bepaalt hoe een wetenschapper zijn tijd moet verdelen tussen onderwijs, onderzoek en administratieve taken. De maatregel is onderdeel van de wet uit 2007 waarmee president Sarkozy universiteiten meer autonomie wil geven. Onderzoekers zijn vooral boos omdat ze geen inspraak hadden in de hervormingen. Daarnaast wilde Sarkozy negenhonderd onderzoeksposten schrappen in de komende jaren. Minister Pécresse heeft inmiddels toegezegd dat dit voorlopig niet gebeurt. (EB)

Zimbabweanse studenten tegen ‘dollarisering’

De nationale studentenbond van Zimbabwe voert actie tegen de ‘dollarisering’ van het hoger onderwijs. De verplichting om collegegeld te betalen in Amerikaanse dollars maakt onderwijs een exclusief voorrecht voor de rijken, vinden de studenten.

Op last van de Zimbabweanse minister van hoger onderwijs, Stan Mudenge, hebben de instellingen hun tarieven al wel moeten verlagen. AllAfrica, een website met Afrikaans nieuws, stelt dat bijvoorbeeld techniekstudenten voortaan 350 dollar moeten betalen in plaats van 1.200. Volgens meerdere bronnen is Mudenge echter niet van plan iets te doen aan de verplichting om in buitenlandse valuta te betalen. Door enorme inflatie is de Zimbabweanse dollar nauwelijks nog iets waard. (AS)

‘Kwaliteit en reputatie Engels onderwijs in geding’

De kwaliteit en de reputatie van het Engelse hoger onderwijs staan op het spel door gebrek aan geld voor onderwijsactiviteiten. Zo is er steeds minder contact tussen studenten en docenten en krijgen studenten steeds minder feedback. Dat staat in een studie van de *Higher Education Funding Council for England*.

Publieke investeringen per student daalden sinds 1990 met 40 procent, terwijl het aantal studenten in het Engelse hoger onderwijs de laatste twee decennia verdrievoudigde. Als er niet meer wordt geïnvesteerd, vreest de raad dat Engeland de onderwijsconcurrentie met andere landen niet meer aankan.

Universiteiten vrezen ook concurrentie omdat de Britse regering de visumkosten voor niet-EU-studenten plotseling heeft verhoogd. Een visum kost nu 162 euro, in plaats van 110, al hoeft dit tijdens de studie niet meer verlengd te worden. (EB)

PAOLO DE MAS:

‘Niveau Marokkaans hoger onderwijs wordt onderschat’

Paolo De Mas nam eind december afscheid als directeur van het Nederlands Instituut in Marokko. Vanuit het Haagse Marokko Instituut-in-oprichting gaat hij door met bruggen bouwen. “Er is een ontstellend gebrek aan kennis over Marokko, ook bij Nederlandse Marokkanen.”

Het Nederlands Instituut in Marokko (NIMAR) krijgt een tegenhanger in Den Haag. Als de verbouwing van het pand aan de Zeestraat volgens plan verloopt en de financiering op tijd rondkomt, opent het Marokko Instituut deze maand zijn deuren. Het is een initiatief van Paolo De Mas, die de afgelopen drie jaar het NIMAR in Rabat leidde. Het landelijk expertisecentrum in Den Haag bundelt kennis over Marokko en migratie uit Marokko. “Een omvangrijk terrein”, zegt De Mas. “Marokkaanse migranten, dat zijn vier miljoen mensen die over de hele wereld verspreid zijn. Drie miljoen moslims en bijna een miljoen Marokkaanse joden van wie het grootste deel in Israël woont.” Marokkaanse joden die in Israël wonen? “Ja, dat weet vrijwel niemand”, lacht De Mas. Weer serieus: “Er is een ontstellend gebrek aan kennis over het huidige Marokko. Niet in de laatste plaats bij Nederlandse Marokkanen. Daarom wordt het Marokko Instituut opgericht. Want door dat kennisgebrek ontstaan verkeerde denkbeelden die vruchtbare samenwerking tussen Marokko en Nederland belemmeren.”

Misvattingen

De sociaal-geograaf trekt al zijn hele academische carrière ten strijde tegen misvattingen en verkeerde beeldvorming over Marokkanen. Hij roeit al veertig jaar tegen de stroom in. “Tegenwoordig benadruk ik dat het niet allemaal kommer en kwel is met de integratie van Marokkanen in Nederland. De eerste twintig jaar van mijn loopbaan heb ik moeten waarschuwen dat het een moeizaam proces zou worden.” In de jaren zeventig vonden zijn pleidooien voor taalcursussen en integratiebeleid geen gehoor. De Marokkanen waren immers gastarbeider en zouden teruggaan. Maar toen de Nederlandse industrie na de oliecrisis in 1973 instortte en de grenzen dicht gingen voor arbeidsmigranten, haalden Marokkanen – en Turken – hun vrouwen en kinderen naar Nederland. “De eerste Marokkaanse migranten werkten een halfjaar of jaar in Nederland en gingen dan een

tijdje terug. Dat ging prima. Na de oliecrisis waren Marokkanen bang dat ze Nederland niet meer in zouden komen na zo’n verblijf. In Marokko was er weinig toekomst, dus lieten ze vrouw en kinderen overkomen.”

Spaghettivreter

Paolo De Mas werd in 1948 in Alkmaar geboren. Zijn vader kwam al voor de Tweede Wereldoorlog naar Nederland om ijs te verkopen. Zijn interesse voor migratie is dus niet alleen academisch. “Ik weet wat migratie op individueel niveau betekent. Als klein kind werd je uitgescholden voor spaghettivreter of maffioso.” Maar een dubbele achtergrond biedt ook voordelen, vindt hij. “Mijn wereld was groter dan Nederland. We gingen elk jaar voor langere tijd terug naar Italië en ik had over de hele wereld familie. Je blikveld is ruimer, dat is een enorme rijkdom.” Dat hij zich ontwikkelde tot Marokko-kenner is toeval. De Universiteit van Amsterdam waar hij kandidaatsassistent was, deed in 1973 mee aan een groot onderzoek naar het stimuleren van de economie in de herkomstlanden van de Nederlandse gastarbeiders. Het onderzoek vond plaats in Turkije, Tunesië en Marokko. “De UvA kreeg Marokko. Ik had in 1971 en 1992 al meegewerkt aan het eerste Nederlandse onderzoek onder Marokkaanse gastarbeiders in pensions en ik sprak goed Frans. Zo kwam ik in Marokko terecht.” De sociaal-geograaf heeft zich zijn hele loopbaan met Marokko beziggehouden, de afgelopen drie jaar als directeur van het NIMAR. Het instituut in Rabat – een initiatief van de Nijmeegse arabist Jan Hoogland, die De Mas opvolgde als directeur – wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs. Doel is de uitwisseling en samenwerking tussen Nederlandse en Marokkaanse hogescholen en universiteiten te stimuleren en faciliteren. Dat lijkt aardig te lukken. “Het loopt storm”, zegt De Mas. Studenten criminologie willen meer weten over de rechtshandhaving in Marokko, psychologen willen de

KEYNOTE-SPREKER OP NUFFIC-JAARCONGRES PLEIT
VOOR MODERNERE VORM VAN CAPACITEITSOPBOUW

‘Ontwikkelingssamenwerking hoort bij internationalisering’

De scheidslijn tussen ontwikkelingssamenwerking en internationalisering wordt door globalisering steeds dunner. Toch zijn het nog steeds twee aparte werelden met eigen agenda's. Dat moet dringend veranderen, vinden betrokkenen aan beide kanten.

De relatie tussen internationalisering en ontwikkelingssamenwerking staat dit jaar centraal op het jaarcongres van de Nuffic. Beide terreinen richten zich op internationale samenwerking, maar vreemd genoeg is de wereld van internationalisering een heel andere dan die van ontwikkelingssamenwerking. Dat terwijl er zo veel raakvlakken zijn. Maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering, migratie, waterbeheer, voedselveiligheid en duurzame energie reiken over de landsgrenzen heen. Ze gaan niet alleen ontwikkelingslanden aan, maar de hele wereld. “Daardoor is de traditionele ontwikkelingssamenwerking aan het verdwijnen”, zegt Han Aarts, directeur van Mundo, het centrum voor internationale samenwerking van de Universiteit Maastricht. “Klassieke studierichtingen als ontwikkelingssociologie en ontwikkelingseconomie bestaan niet meer. In plaats daarvan zijn disciplines ontstaan als *globalization & law, sustainable development* en *globalization & diversity*. Kennisterreinen globaliseren in hoog tempo en nemen de ontwikkelingsproblematiek in hun domeinen op. Het is daarom dom om internationalisering en ontwikkelingssamenwerking als twee verschillende zaken te zien”, vindt Aarts. Ook volgens Martien Molenaar is capaciteitsopbouw een wezenlijk onderdeel van internationalisering. Maar de voorzitter van SAIL, de koepel van instellingen voor internationaal onderwijs, signaleert dat het in de praktijk anders uitpakt. “Sinds internatio-

nalisering aan belang wint, ligt de focus op omzet draaien en talent binnenhalen. In dat denken is capaciteitsopbouw gemarginaliseerd.” Ter illustratie noemt Molenaar de in november verschenen internationaliseringsagenda, waarin ontwikkelingssamenwerking nauwelijks aan bod komt.

Eenzijdige benadering

De SAIL-voorzitter, die op 31 maart keynote-spreker is tijdens het Nuffic-jaarcongres in Rotterdam, is niet blij met die eenzijdige benadering van internationalisering. “Economieën worden kennisintensiever en daardoor speelt kennis een steeds grotere rol, ook in ontwikkelingslanden”, benadrukt hij. “Bovendien vereisen mondiale vraagstukken een gezamenlijk begrippenkader. Onderwijsstelsels moeten daarom in orde zijn. Maar sommige curricula in Afrika lopen twintig tot dertig jaar achter. Ook ontstaan er steeds meer wereldwijde productietens. Als je als economie wilt meedoen, moet je over een hoog kennisniveau beschikken.” Aan de ene kant hamert Molenaar, rector van het ITC in Enschede en al jaren werkzaam op het terrein van hoger onderwijs en ontwikkelingssamenwerking, dus op het belang van capaciteitsopbouw. Aan de andere kant vindt hij datgene wat er op dat gebied gebeurt, onder de maat. “Voor ontwikkelingslanden is toegang tot netwerken en *partnerships* essentieel. Daarvoor moet je langdurige relaties aangaan met partners in het Zuiden. Niet alleen met onderwijsinstellingen, maar ook met andere relevante organisaties. Het gaat om institutionele capaciteitsopbouw.” De huidige samenwerkingsprogramma's met ontwikkelingslanden acht Molenaar daarvoor niet geschikt. Hij doelt op het NFP (beurzen voor studie aan Nederlandse instellingen) en het nieuwe NICHE-programma (*Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education*). “Het uitgeven van beurzen is een te traditionele benade-

culturele bias in diagnostische vragenlijsten onderzoeken, hbo-studenten lopen stage bij Marokkaanse bedrijven, geneeskundestudenten doen een coschap in Marokko. Verder is er veel belangstelling van Nederlandse studenten voor cursussen Arabisch. Ook de onderzoekssamenwerking komt goed op gang. Binnenkort begint bijvoorbeeld een groot internationaal onderzoek naar de transnationale identiteit. De onderzoekers willen meer weten over de wisselwerking tussen het land van herkomst en het vestigingsland. Hoe werkt de herkomst van de eerste generatie door op de transnationale identiteit en maakt het uit in welk land de migranten zich hebben gevestigd? De Mas: “Het NIMAR is een soort huwelijksmakelaar. Wij zagen dat Nederland geld heeft voor dit soort onderzoek en dat er in Marokko interesse was. We hebben die twee bij elkaar gebracht.” Los van de internationaliseringsopdracht heeft het NIMAR zich ontwikkeld tot een vraagbaak voor alles wat met Marokko te maken heeft. “Ik werd door Jan en alleman gebeld als er weer eens een incident was met Marokkanen in Nederland.” Het instituut ontvangt ook wekelijks gezelschappen die een studiereis naar Marokko maken: leraren, onderwijsmanagers, burgemeesters, politiecommissarissen en officieren van justitie. Als ze oplossingen zoeken voor problemen met Marokkaanse jongeren uit de tweede en derde generatie, komen ze bedrogen uit, waarschuwt De Mas. “Veel problemen met Marokkanen in Nederland hebben een Nederlandse oorzaak. De oplossing zul je niet in Marokko vinden.”

Treurig

Toch juicht hij studiereizen naar Marokko toe en niet alleen om het eenzijdige beeld van het land en de islam bij te stellen. “Als Marokkaanse Nederlanders weten dat je in Marokko bent geweest, verandert onmiddellijk de toon van het gesprek. Ze weten dat ze je niet alles kunnen wijsmaken over handen schudden of hoofd-doeken als jij vertelt dat je met een vrouwelijke Pabo-directeur of minister hebt gesproken.” Onderwijsdelegaties ontdekken al snel dat ze het niveau van Marokkaanse opleidingen onderschatten. “Ik ben met een groep Pabo-docenten naar een lerarenopleiding geweest waar net rekenonderwijs werd

gegeven. De Nederlandse docenten moesten meedoen. Dat was treurig om te zien. Ze konden het niveau absoluut niet aan.” Een delegatie van een hbo-opleiding civiele techniek viel stil toen De Mas ze in contact bracht met de beste Marokkaanse ingenieursopleidingen. “Marokkaanse topscholen selecteren ontzettend streng. Je gemiddelde eindexamenscore moet boven de acht zijn. Dan mag je aan het voorbereidende jaar beginnen. Aan het eind daarvan doe je met vierhonderd anderen mee aan een vergelijkend examen en dan zijn er veertig plaatsen. Die studenten kunnen zo naar *Ponts et Chaussées* in Parijs, waar internationaal vermaarde wetenschappers hebben gestudeerd.”

Marokkaanse universiteiten vind je niet bovenaan in internationale rankings. “Nog niet”, zegt De Mas. In vakgebieden als neuroscience wordt flink vooruitgang geboekt. “De beste studenten in de bètawetenschappen worden massaal weggekocht door buitenlandse universiteiten. Driekwart van de afgestudeerden van de ingenieursopleidingen krijgt een beurs in Canada, de VS, Engeland of Frankrijk.” Nederlandse universiteiten vissen achter het net. “Wij

hebben geen beurzen voor Marokkaanse studenten, terwijl Engeland zegt: komt u maar. Daarover heb ik al vaker aan de bel getrokken, maar door de negatieve beeldvorming over Marokko heb ik tot nog toe geen gehoor gevonden.”

Onwetendheid

Vanuit het op te richten Marokko Instituut in Den Haag gaat De Mas verder met het bestrijden van de onwetendheid. Daarbij gaat hij intensief samenwerken met het Nederlands Instituut in Rabat. Zo kunnen intakegesprekken met studenten die naar Marokko willen, voortaan in Den Haag worden gehouden. Het Haagse instituut wordt ondergebracht in een stichting. Van het budget komt 70 procent van de gemeente Den Haag, die daarmee zijn profiel van internationale stad voor recht en vrede wil versterken. Hoewel de wijze van financiering dus verschilt, werken de twee instituten aan hetzelfde doel. De Mas: “We zijn twee pijlers van de brug waarover uitwisseling tussen Nederland en Marokko plaatsvindt.”

YVONNE VAN DE MEENT

“Als Marokkaanse Nederlanders weten dat je in Marokko bent geweest, verandert meteen de toon van het gesprek”

Foto: Roel Burgler

ring. En NICHE richt zich op kortlopende projecten. Daarmee bouw je geen structurele relaties op.”

Doorgeslagen vraagsturing

Een ander bezwaar van Molenaar geldt de vraaggestuurdheid. “Het is prima om rekening te houden met de vraag vanuit ontwikkelingslanden, maar het principe is doorgeslagen. Veel landen hebben niet de capaciteit om een project goed in te vullen. Daardoor wordt het gewenste resultaat niet behaald.”

Han Aarts in Maastricht is het daar helemaal mee eens. “De Nederlandse kennisinstellingen hebben geen rol in het formuleren van de onderzoeksvraag. Wij fungeren in deze projecten als een soort technische assistentie. Wij willen heel graag ontwikkelingssamenwerking en capaciteitsopbouw verkopen met ons eigen onderwijs en onderzoek, maar dat is nu niet mogelijk.”

De beste manier om capaciteit op te bouwen in ontwikkelingslanden is volgens Aarts integratie in wereldwijde netwerken. “Dat zet meer zoden aan de

dijk dan tien mensen een cursus geven. De huidige programma’s voor ontwikkelingssamenwerking bieden daarvoor geen ruimte. Dat is een gemiste kans.”

Om ontwikkelingsprojecten te kunnen uitvoeren, zijn instellingen grotendeels afhankelijk van externe financiering. Want de bekostiging die universiteiten en hogescholen ontvangen, is geoormerkt en kan niet zomaar worden ingezet voor capaciteitsopbouw elders. “Tien tot twintig jaar geleden hadden we die vrijheid wel”, aldus Aarts.

Martien Molenaar kent dat knelpunt en vindt dat instellingen die meer willen doen met ontwikkelingssamenwerking, de gelegenheid moeten krijgen om dit professioneel aan te pakken. “Richt er bij een aantal instellingen instituten voor op. Dan is het verankerd en kun je langdurige relaties aangaan. Dat schept ook de mogelijkheid voor staf en studenten om mee te werken en daarmee wordt ontwikkelingssamenwerking ook geïntegreerd in internationalisering. Voor de instellingen voor inter-

nationaal onderwijs heeft OCW 40 tot 50 miljoen beschikbaar. Verdubbel dat bedrag en focus je op een aantal sectoren.”

Gelijkwaardige samenwerking

Sijbolt Noorda, voorzitter van universiteitenkoepel VSNU, acht dat niet realistisch. “Dan kunnen we elke week wel bij het ministerie op de stoep staan met het verzoek om gelabeld geld voor een ander doel vrij te maken.” Maar Molenaars pleidooi voor een gemoderiseerde capaciteitsopbouw als onderdeel van internationalisering, ondersteunt hij. “De samenwerking moet zich niet beperken tot de traditionele ontwikkelingsdomeinen. Wij willen op een veel breder vlak gelijkwaardige samenwerking aangaan met ontwikkelingslanden. Kern van de zaak is een *sustainable society* en dan heb je in het Noorden en het Zuiden met dezelfde mechanismen te maken.”

Als voorbeeld van deze benadering noemt hij het project Intellectuele Eigendomsrechten dat de VSNU heeft geëntameerd, samen met onder meer de KNAW, NWO en SAIL. Het project richt zich op gelijkwaardige en langdurige samenwerking. Uitgangspunt is dat Afrikaanse landen maar moeilijk aanhaken bij internationale kennissystemen doordat zij onvoldoende kennis hebben over intellectueel eigendomsrecht. Het project wil de capaciteit op dit gebied versterken, zodat Afrikaanse onderzoekscentra gelijkwaardigere en daardoor duurzamere samenwerkingsverbanden kunnen aangaan. Zo moet Afrika uiteindelijk zijn plaats innemen in de mondiale kenniseconomie.

Noorda weet dat dergelijke initiatieven niet passen binnen de kaders van NICHE. Er zal dus op een andere manier geld voor moeten komen. Hij ziet dat als een voorbeeld van een bredere problematiek. “Nu worden wetenschappers vrijwel uitsluitend afgerekend op publicaties. Ik vind dat werk voor ontwikkelingssamenwerking en andere belangrijke thema’s een geaccepteerde prestatiefactor moet worden. Een onderzoeksgroep die acht, negen jaar op hoog niveau aan capaciteitsopbouw doet, moet kunnen meedoen in de competitie om geld.” Ook het hbo wil graag de scheiding tussen ontwikkelingssamenwerking en internationalisering

opheffen, vertelt Wim Boomkamp, collegevoorzitter van Saxion Hogescholen en voorzitter van Profound. Bij deze netwerkorganisatie zijn negentien hogescholen aangesloten. Doel is kennis te delen en gezamenlijk OS-projecten te ontwikkelen. “Internationalisering is inmiddels behoorlijk geprofessionaliseerd”, zegt Boomkamp. “Bij ontwikkelingssamenwerking is dat nog niet het geval. Sommige hogescholen hebben een traditie op dit gebied, bij andere staat het thema in de kinderschoenen.”

Daarom is het volgens Boomkamp hoog tijd dat het hbo gezamenlijk ontwikkelingsbeleid maakt.

“We willen ons met een duidelijk hbo-gezicht op een aantal thema’s profileren en dat zichtbaar maken als onderdeel van internationalisering. Uitgangspunt is dat ontwikkelingssamenwerking veel meer gekoppeld wordt aan het onderwijs. Dan veranker je het in de dagelijkse processen.”

“Kennis speelt een steeds grotere rol, ook in ontwikkelingslanden”

Saxion gaat bijvoorbeeld samenwerken met de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden aan een project in Ghana over sanitatie en water. Twee Nederlandse bedrijven, Vitens en Norit, worden er ook bij betrokken. Maar om dergelijke projecten te kunnen uitvoeren, zijn subsidies nodig.

Daar zit voor het hbo een probleem. Tot nu toe doen hogescholen nauwelijks mee aan de ontwikkelingsprogramma’s van Buitenlandse Zaken. Een obstakel is bijvoorbeeld dat het aanbieden van Ph.D-trajecten een voorwaarde is voor deelname. Ook speelt een rol dat veel beurzen bestemd zijn voor masterstudies. “Wij worden wat dat betreft miskend”, zegt Boomkamp. “Beroepsonderwijs is essentieel voor ontwikkelingslanden, evenals de relatie tussen werk en opleiding. Dat is een sterk punt van het hbo. We zoeken openingen om voor deze programma’s in aanmerking te komen. Allereerst is het belangrijk dat minister Koenders, maar ook de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken het hbo duidelijker op hun netvlies krijgen.”

ELS HEUTS

Nieuw hoofdstuk in titulatuursoap

De tituluur in het hbo is al jaren een heet hangijzer. Hogescholen vinden het onterecht dat hun afgestudeerden niet de titels 'of Arts' en 'of Science' mogen voeren. De vraag is of het recente voorstel van minister Plasterk een einde zal maken aan de titelstrijd, waarin hogescholen en universiteiten lijnrecht tegenover elkaar staan.

Minister Plasterk wil afgestudeerden in het hbo de titels *Bachelor of Applied Arts* (BAA) en *Bachelor of Applied Sciences* (BASc) geven, zo liet hij de Tweede Kamer in februari weten. Dit is in lijn met de beslissing, enkele jaren geleden, dat hogescholen zich in het buitenland *Universities of Applied Sciences* mogen noemen.

Plasterks voorstel valt in het hbo niet in goede aarde. "Dit is natuurlijk Pietje Prut", oordeelt Pim Breebaart, collegevoorzitter van de Haagse Hogeschool. "Wij leiden onze studenten op tot wereldburgers en dan verzint de minister een titel die compleet afwijkt van de titels in de rest van de wereld. Een typisch voorbeeld van de Nederlandse bekrompenheid." Ook de HBO-raad ziet weinig heil in het plan omdat de titels niet internationaal gangbaar zijn. "Het is de vraag of dit voorstel het probleem gaat oplossen", aldus de raad.

De universiteiten daarentegen zijn positief. "Een prima voorstel dat recht doet aan het onderscheid tussen hogescholen en researchuniversiteiten", zegt Aly Oldersma, woordvoerder van de universiteitenvereniging VSNU. "We hebben een binair stelsel en dan moet je ook in de graden dat onderscheid maken."

Geen internationaal systeem

Internationaal zullen de titels BAA en BASc waarschijnlijk weinig aansluiting vinden. In Europa komen ze nauwelijks voor en in Australië, Canada en de VS is er maar een handjevol instellingen dat ze hanteert. "De naam van de titel is zo belangrijk voor mij omdat het een duidelijk kenmerk van de opleiding is", zegt Breebaart van de Haagse Hogeschool. "In de rest van de wereld herkennen mensen deze naam niet, dus mijn studenten zijn daar de dupe van."

Afgestudeerde hbo'ers moeten het nu doen met titels als *Bachelor of Nursing* en *Bachelor of Built Environment*. Het hbo vindt dat zij daardoor internationaal op achterstand worden gezet. Het probleem is echter dat er geen internationaal gangbaar tituluur-systeem bestaat. Het Angelsaksische systeem is niet coherent en van Europese afstemming is evenmin

sprake. In Engeland bepalen universiteiten zelf welke toevoegingen ze gebruiken. In landen die, zoals Nederland, een binair stelsel kennen, wordt doorgaans het onderscheid in de graden doorgevoerd. Zo verwijzen de titels aan hogescholen in Finland naar de sector waar de studie onder valt, zoals *Bachelor of Education*. Maar in Duitsland mogen afgestudeerden van de *Fachhochschulen* zich wel *Bachelor of Arts* en *Bachelor of Science* noemen.

In landen die geen binair systeem hebben, ontvangen afgestudeerden van zowel hbo-achtige als wetenschappelijke opleidingen, een titel met 'of Arts/Science'. Daar zit voor veel Nederlandse hbo-opleidingen de pijn. Patrick Cramers, woordvoerder van Codarts, hogeschool voor de kunsten, vindt dat ook in Nederland hbo- en wo-bachelors dezelfde graden moeten krijgen. "We hebben één systeem voor hoger onderwijs. Waarom dan geen eenduidige tituluur?"

Cramers wijst op de nadelige gevolgen van de huidige titels en noemt het voorbeeld van een Spaanse student die bij Codarts zijn conservatoriumdiploma haalde. Hij solliciteerde bij een Spaans orkest als musicus, maar werd afgewezen. Zijn hbo-bachelortitel voldeed niet. De reden: afgestudeerden van Spaanse conservatoria ontvangen een universitaire titel. "We hebben brieven geschreven om het uit te leggen, de Nederlandse ambassade ook, maar hij is niet aangenomen."

Ook de afdeling diplomawaardering van de Nuffic ziet regelmatig dat Nederlandse hbo-diploma's niet op waarde worden geschat. Zo worden Nederlandse hbo-graden in Griekenland en Canada stelselmatig ondergewaardeerd.

Ongewenste academisering

Het voorstel van Plasterk is niet de eerste poging om uit de impasse te komen. In 2005 kreeg een internationale commissie van toenmalig staatssecretaris Rutte de opdracht een tituluursysteem te bedenken dat past bij de Nederlandse situatie én internatio-

naal gangbaar is. De commissie onder leiding van de Noorse hoogleraar Abrahamsen ging mee met de internationale trend om de toevoegingen 'of Arts' en 'of Science' te reserveren voor onderwijsprogramma's met een stevige onderzoekscomponent, en adviseerde om deze toevoegingen ook mogelijk te maken voor hbo-opleidingen met een onderzoeksdeel. Daarnaast moest het vakgebied in de titel worden vermeld, zodat duidelijk bleef dat de student een beroepsgerichte opleiding had gevolgd. De Tweede Kamer verwees het voorstel naar de prullenbak, uit angst dat deze tussencategorie tot onduidelijkheid en ongewenste 'academisering' zou leiden. Bovendien achtte de Kamer het plan nauwelijks uitvoerbaar.

Een nieuw wetsvoorstel zag in 2006 het licht. Dat ging uit van de eigen verantwoordelijkheid van de hbo-instelling bij het toevoegen van 'of Arts/Science', plus vermelding van het vakgebied. Door de val van het kabinet werd de behandeling van de nieuwe wet op het hoger onderwijs echter uitgesteld.

Inmiddels is het 2009. Het is nu minister Plasterk die een nieuwe poging waagt. Dit keer met een heel ander voorstel waarin van de eerdere inspanningen weinig terug te vinden is. Een nieuwe commissie moet de minister vóór 1 april van advies voorzien. Die commissie bestaat uit de voorzitter van de Adviesraad voor Wetenschaps- en technologiebeleid (AWT), die van de Onderwijsraad en de algemeen directeur van de Nuffic.

Of het nieuwe voorstel een oplossing zal bieden, is de vraag. De titelstrijd raakt de kern van het Nederlandse hoger onderwijs. Al in 2005 werd geconstateerd dat de ruzie over titels een afgeleid probleem is. De diepere oorzaak zit in de rigide scheiding tussen beroepsgericht en wetenschappelijk onderwijs. Nergens anders gaapt zo'n diepe kloof tussen hbo en wo als in Nederland, aldus de commissie Abrahamsen. Dat probleem is veel fundamenteel dan de naam van een titel.

ELLEKE BAL EN ELS HEUTS

Foto: Delph Cantorijn/HH

Windkracht

“Willen wij buitenlandse studenten aantrekken, dan moeten we hun ook iets kunnen bieden”, zo bepleitte Marjan Oudeman in de vorige *Transfer*. Om er direct aan toe te voegen waarmee je volgens haar studenten trekt: “een internationaal georiënteerde omgeving waarbinnen kennis maar ook de toepassing daarvan internationaal worden erkend.”

Een interessante stelling. Vooral vanwege het belang dat aan ‘erkenning’ wordt toegedicht. Erkenning kan verschillende vormen aannemen. Eén ervan is het besef dat je betrokken bent bij iets belangwekkends. Iets waar je trots op kunt zijn. Binnen Siemens werd dat vorig jaar bevestigd door een medewerkerstevredenheidsonderzoek, waaruit bleek dat onze medewerkers het innovatief vermogen van Siemens hoog inschatten. En terecht: wij zijn wereldwijd goed voor zo’n 27 patenten per dag en leveren innovaties met maatschappelijke impact. Van nieuwe behandelmethoden voor kanker tot ondergrondse CO₂-opslag. Maar het opvallendste aan het onderzoek vind ik de conclusie dat onze medewerkers aan innovaties trots en werkvreugde ontlenden. Juist dit principe speelt een belangrijke rol bij de vraag hoe aantrekkelijk een land voor studenten en postdocs is. Zij zijn niet alleen gevoelig voor de kansen die onze arbeidsmarkt ze biedt en de internationale waarde van hun diploma, maar ook voor het innovatief klimaat dat ze hier aantreffen. Is hier ruimte voor creatieve ideeën? Ontmoeten ze hier ondernemende mensen? Is er een voedingsbodem om innovaties te verwezenlijken? Dat laatste is een cruciale vraag, zeker in economisch zwaar weer. Innovatie vergt nu eenmaal investeringen. Voor Siemens was de naderende recessie al twee jaar geleden aanleiding om een kostenbeperingsprogramma op te zetten, mede om ons budget voor research & development te kunnen handhaven. En liefst te kunnen versterken. Voor een soortgelijke uitdaging staan we op nationaal niveau. Willen we Nederland als opleidingsland verder profi-

leren en aantrekkelijker maken voor buitenlands talent, dan is het zaak geld te blijven vrijmaken voor innovatie. En dan vooral voor de toepassing van innovatieve ideeën. Want juist in de kruisbestuiving tussen bedrijfsleven en onderwijswereld bloeien momenteel kansrijke ideeën en toepassingen op.

Een fraai voorbeeld haalde onlangs de kranten. Bart Ummels, een technisch projectmanager bij onze

divisie Wind Power, promoveerde vorige maand aan de TU Delft. Uit zijn promotieonderzoek blijkt dat het fluctuerende aanbod van windenergie veel minder problematisch hoeft te zijn dan iedereen jarenlang heeft gedacht. Dit wisselende aanbod wordt algemeen gezien als een obstakel voor grootschalige investeringen in windenergie.

Onterecht, concludeert Ummels. Met behulp van een simulatiemodel van het Nederlandse elektriciteitsnet berekende hij dat ons land zonder grote investeringen in opslag maar liefst 30 procent van de energiebehoefte uit windenergie kan halen, mits energiebedrijven 24 uur per dag energie verhandelen, in plaats van alleen tijdens kantooruren. Een indrukwekkende gedachtesprong, geboren op het snijvlak van bedrijfsleven en onderwijswereld. En daar gebeurt meer: Siemens-medewerkers volgen vakken aan de TU, een TU-promovendus doet (deels door ons gefinancierd) onderzoek bij Siemens, afstudeerders pendelen tussen Delft en Den Haag. En wij zijn bepaald niet de enige onderneming in Nederland die de vruchten van een dergelijke samenwerking plukt. Aan de ideeën en creativiteit ligt het in Nederland écht niet. Als we indruk willen maken op buitenlandse *high potentials*, is de vraag vooral hoe voortvarend we de toepassing van die ideeën ter hand nemen. En of we erin durven te investeren!

MARTIN VAN PERNIS

Martin van Pernis is voorzitter van de raad van bestuur van Siemens Nederland.

‘Wielrennen in Ethiopië, wat een avontuur!’

Luuk Janssen (20) werkte voor zijn studie *Sport, Gezondheid & Management* mee aan een wielrenproject in Ethiopië. Ontwikkelingsorganisatie *Wilde Ganzen* bekroonde het met de *Doener Award*, een prijs voor kleinschalige projecten die kansarme mensen helpen.

Luuk Janssen met meervoudig hardlooptkampioen Haile Gebreselassie.

“Ik ben van jongsaf vrij sportief geweest. Het was lang mijn droom om profvoetballer te worden, maar hoewel ik op hoog niveau speelde, was ik toch niet goed genoeg. Nu ben ik daar wel blij om. Het bestaan van een topsporter is eenzijdig, je ontwikkelt je sociale leven niet gemakkelijk. Dat is mij niet overkomen. Ik heb mijn affiniteit met sport juist kunnen aanwenden om anderen verder te helpen. Toen ik begon met mijn studie aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, wist ik dat ik graag aan een project in een ontwikkelingsland wilde meewerken. Het relativeert je eigen bestaan wanneer je hebt gezien hoe anderen zich met veel minder middelen dan jij blijmoedig redden. Dat wielrennen de ingang naar die ervaring zou blijken te zijn, had ik nooit bedacht. Maar toen ik via ontwikkelingsorganisatie *Xplore* kon meedoen aan het project *Lifting up Cycling in Ethiopia*, hoefde ik niet lang na te denken.

De beste marathonlopers komen uit Ethiopië. Op fietsen – net als hardlopen een duursport – zijn de atleten daar natuurlijk ook gebouwd. Dat ze toch niet op topniveau meedraaien, komt door geldgebrek. En dat komt weer vooral door een slechte organisatie. Aan ons als studenten de taak om het wielrennen in Ethiopië onder de aandacht te brengen. Wat een avontuur!

Klappen en zingen

We waren met ons tien en ieder had zijn eigen invalshoek voor het vraagstuk. Sommige stagiairs richtten zich op het geven van voorlichting over de juiste voeding, andere op trainingsadviezen. Zelf heb ik de nationale wielrenbond en de regionale bonden geanalyseerd om te kijken wat er organisatorisch beter kon. Het antwoord was: zowat alles. De wens om dat in mijn drie stagemaanden voor elkaar te krijgen, heb ik snel van me afgezet. Wel heb ik op microniveau mijn steentje bijgedragen. Ik heb in Addis Abeba met talloze sponsors gepraat en heb ze voor de wielersport warm weten te krijgen. Inmiddels zijn met hun donaties in de hoofdstad van Ethiopië vier profteams opgericht. Dat we met ons project ook nog de *Doener Award* wonnen, was wat je noemt de kroon op ons werk. Maar persoonlijk heb ik toch de meeste bevrediging gehaald uit mijn contact met de mensen daar. Dat je een trainingswedstrijdje organiseert en dat dan werkelijk iedereen uitloopt om te komen kijken. Drie rijen dik langs de kant van de weg, en klappen, en zingen! Ik kreeg er kippenvel van. Zodra het mogelijk is, ga ik weer terug naar Ethiopië. Al was het maar om mijn familie dat prachtige land te laten zien.”

ANNEMIEKE BOSMAN

‘Ik kijk door een open raam naar de wereld’

Voor de Nederlandse kenniseconomie zijn ze hard nodig: talentvolle wetenschappers uit het buitenland.

Wie zijn deze kenniswerkers? Transfer praat met negen van hen. Deze maand de Italiaan **Alessio Maria**

Pacces, hoofddocent rechtseconomie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dat Alessio Maria Pacces naar Nederland vertrok om in Rotterdam bij de universiteit te gaan werken, verbaasde veel mensen in Italië. “Ik woonde in de prachtige stad Rome, had een goede baan bij de Banca d’Italia, kreeg een vorstelijk salaris en ik woonde vlak bij mijn familie en vrienden. Maar toen de Erasmus Universiteit vroeg of ik daar wilde komen werken, hoefde ik niet lang na te denken. Ik heb een grote droom en dat is om een academische carrière te hebben. Dit was mijn kans en die greep ik met beide handen aan. Ik nam de beslissing puur op emotie.” Drie jaar geleden verscheen Pacces in Rotterdam om zijn droom te verwezenlijken.

“Ik heb niet overwogen om in Italië een academische carrière op te bouwen”, zegt de econoom. “Daar zijn veel problemen op universiteiten. Er is een tekort aan geld en de medewerkers zijn vaak niet goed genoeg. Daarnaast is mijn specialisatie, rechtseconomie, daar niet eens een zelfstandige discipline.”

Zeer vereerd

Sinds zijn komst naar Nederland gaat het Pacces voor de wind. Hij promoveerde begin 2008 cum laude op zijn proefschrift *Featuring control power: corporate law and economics revisited*. Daarnaast werd de Italiaan geselecteerd voor het prestigieuze *Tinbergen senior tenure track*. Onder die noemer biedt de Erasmus Universiteit tien excellente hoofddocenten een prestatiecontract aan, dat na vier jaar moet uitmonden in een aanstelling als bijzonder hoogleraar. “Ik ben zeer vereerd. Ik realiseer me dat de faculteit hoge verwachtingen van mij heeft. Maar soms heb ik wel het gevoel dat ik daardoor te veel werk en weinig tijd heb om dit land te leren kennen.” In Nederland moet de rechtseconoom nog altijd wennen. “In Italië is het normaal dat je veel tijd en geld uitgeeft aan eten. In Nederland is dat veel minder het geval. Ik moet heel hard zoeken om aan goede lekkernijen te komen”, zegt hij. “Volgens mij ligt dat aan de zuinige calvinistische erfenis van Nederlanders.”

Alessio Maria Pacces:
‘In principe is deze
kredietcrisis niet
verkeerd’

Foto: Serge Ligtgenberg

Pacces merkte ook dat Nederlanders moeite hebben met zijn Italiaanse inborst. “Ik raak snel geëmotioneerd. Mensen denken dan vaak dat ik agressief ben, wat absoluut niet het geval is. Dat denken veel Nederlanders trouwens opvallend genoeg ook als ik enthousiast ben. Niemand is verantwoordelijk voor dit soort culturele verschillen. Ik heb veel gereisd en ken veel verschillende culturen; over de hele wereld gaan mensen nu eenmaal anders met elkaar om.”

Ondenkbaar

Dat neemt niet weg dat sommige verschillen Pacces in de havenstad soms wat moedeloos maken.

“Ik organiseerde een grote internationale conferentie. Ik was verantwoordelijk – als er iets mis zou gaan, dan zou ik de schuld krijgen. Er moest veel gedaan worden, daarom riep ik de hulp in van collega’s. Maar ik kreeg nul op het rekest. Zij konden niet helpen omdat ze een vrije dag hadden. Het was een grote schok voor mij dat iemand om die reden af kon zeggen.

In Italië zou dat ondenkbaar zijn, ook omdat er een heel strakke hiërarchie is. Als de baas ’s middags komt met een opdracht die de volgende ochtend klaar moet zijn, dan werk je ’s nachts door.”

Juist internationale conferenties zijn volgens Pacces van onschatbare waarde voor universiteiten. “Ideeën en kennis uitwisselen met vakgenoten van over de hele wereld, die net als ik al jaren over rechtseconomie nadenken, dat vind ik fantastisch. Daarom spreekt de openheid van de afdeling waarvoor ik werk, mij zo aan. Bij de Banca d’Italia deed ik ook onderzoek, maar daar was veel minder openheid. Aan deze universiteit kijk ik door een open raam naar de wereld.”

Momenteel onderzoekt Pacces de financiële crisis. “Ik zet mijn eigen ideeën over de crisis en hoe die opgelost kan worden op papier. Daarover zit een

aantal artikelen in de pijplijn”, zegt de Italiaan. “Vóór de crisis wist ik wel dat er een paar problemen waren, maar ik zag niet aankomen dat ze zo groot zouden worden. In principe is deze crisis niet verkeerd, er is iets mis in het proces en ik richt mij nu op oplossingen.” Voor een sociaal leven heeft de Italiaan maar weinig tijd. “Dat vind ik erg jammer, daarom leer ik Nederland niet zo goed kennen als ik zou willen. Ik begin mijn thuisland, familie en vrienden ook steeds meer te missen. Ik heb een aantal cursussen Nederlands gevolgd en kan uiteraard ‘goedendag’ en ‘dank u wel’ zeggen. Maar ik kan nog geen echte gesprekken voeren.” De universiteit

verplicht hem niet om Nederlands te leren.

“De Erasmus Universiteit

biedt de inspirerende

omgeving die ik altijd

heb gezocht”

Hoewel Pacces Italië mist, denkt hij er niet over om terug te keren naar zijn vaderland. “Ik ben niet met een vertrek uit Rotterdam bezig. Aan deze universiteit krijg ik de kans om mijn academische droom te verwezenlijken. Ik ben erg loyaal tegenover de Erasmus Universiteit.” Hij is er trots op dat hij in het *Tinbergen tenure track* zit. “Al is het nog onduidelijk hoe dat af zal lopen. Ik hoop dat ik succesvol zal zijn. Rotterdam is voor mij bijzonder. Ik kan hier werken in een internationale omgeving, met collega’s met verschillende achtergronden. Dat creëert de energieke en inspirerende omgeving waar ik altijd naar op zoek was.”

ROBERT VISSCHER

Rankings als TomTom voor universiteiten

Of ze het leuk vinden of niet, universiteiten moeten leren leven met rankings. Maar wat hebben ze eraan en wat kunnen ze ermee? De Universiteit Leiden organiseerde vorige maand voor de derde keer een symposium over dit onderwerp.

Dat lijstjes het goed doen in de media, is allang geen nieuws meer. Het zakenblad *Quote* scoort jaarlijks met het publiceren van de vijfhonderd rijkste Nederlanders, het magazine *Lekker* ontleent zijn bestaansrecht aan het beoordelen van restaurants in ons land. Maar een ranglijst van universiteiten is andere koek dan bijvoorbeeld het klasement van de eredivisie voetbal, benadrukte Martin Ince vorige maand op het *International Symposium on University Ranking* in Leiden. Ince kan het weten, want hij is redacteur van de *Times Higher Education/QS World University Ranking*. Gaat het er bij voetbal alleen om welke club de meeste wedstrijden wint, bij het in een bepaalde volgorde plaatsen van onderwijsinstellingen worden veel meer factoren gewogen – al zie je dat niet aan de lijst af. Enkele sprekers op het symposium zeiden dat ze rankings aanvankelijk als een modeverschijnsel zagen. Inmiddels is wel duidelijk dat ze meer zijn dan dat. De ranglijsten worden ‘volwassen’. En het bestaan ervan heeft gevolgen die ook symposium-gastheer Robert Coelen, van Leidens *international office*, eerder niet voor mogelijk had gehouden.

Bijeffecten

Als voorbeeld noemde hij de onlangs ingevoerde regeling van een ‘zoekjaar’ voor buitenlands toptalent in Nederland. Wie hier niet heeft gestudeerd, moet minstens een mastertitel hebben behaald aan een universiteit uit de top-150 van de THE/QS- of Shanghai Jiao Tong-ranking uit 2007 om voor zo’n jaar in aanmerking te komen. Ook is het niet ongebruikelijk dat overheden instellingen financieel belonen die goed scoren op de ranglijsten. Dergelijke bijeffecten maken het belangrijk om te weten wat de rankings eigenlijk meten en met welk

doel, stelden verschillende sprekers vast. Zo verscheen de *Shanghai-ranking* voor het eerst in 2003 met het oog op financiering door de Chinese regering. *Times Higher Education* volgde, als reactie op de snelle groei en globalisering van het hoger onderwijs, in 2004 met een eigen lijst. Daarbij speelt *peer review*, de mening van andere academici, een grote rol. Op deze rankings valt heel wat af te dingen, bleek uit diverse presentaties op het symposium. Onderzoek staat centraal, onderwijs komt nauwelijks aan bod. De ranglijsten gaan vooral over medische en aanverwante wetenschappen, maar lijken een oordeel te geven over de universiteit als geheel. Omdat het aantal ‘citaties’ een belangrijke indicator is, zijn instellingen die in andere talen dan het Engels publiceren, in het nadeel. En wat zegt het aantal Nobelprijswinnaars dat er heeft gestudeerd over het huidige niveau van de universiteit?

Schaap met vijf poten

Verschiedende initiatieven proberen op die kritiek in te spelen. Leiden publiceert een eigen, volledig bibliometrische ranking waarbij ook rekening wordt gehouden met de impact van publicaties en de omvang van de instelling. De ranking van het Duitse *Centre of Higher Education Development* (CHE) groepeerde vergelijkbare opleidingen. Er wordt gewerkt aan een classificatie van het hoger onderwijs in Europa, waarin ook de omgeving en internationale oriëntatie van instellingen aan de orde komen. En alsof dat nog niet genoeg is, wil de Europese Commissie een nieuwe ranking laten uitbrengen. CHE-medewerker Gero Federkeil is daar op voorhand

al sceptisch over; volgens hem moet die ranking een soort schaap met vijf poten worden. Kritiek of niet, instellingen aan de top omarmen de rankings. Stijgen ze enkele plaatsen, dan gaat er een persbericht de deur uit. En 63 procent van de bestuurders wacht de volgende uitslag niet af, maar neemt actief maatregelen om hoger op de lijst te komen. Dat blijkt uit onderzoek van Ellen Hazelkorn, die onder meer werkt voor het *Dublin Institute of Technology* en het OESO-programma *Institutional Management of Higher Education* (IMHE). “Slechts 8 procent van de respondenten deed niets met de uitkomsten van rankings.” Hazelkorn weet wel wat instellingen kunnen doen om hoger op de lijst te komen. Ze kunnen medewerkers laten publiceren in wetenschappelijke tijdschriften

waaruit veel wordt geciteerd, omdat de belangrijkste rankings gedeeltelijk worden gebaseerd op het aantal ‘citaties’ uit onderzoek van een universiteit. Vervolgens kan de instelling collega’s aanmoedigen elkaar te citeren. Ook het samenvoegen van verschillende afdelingen, waarbij de zwakkere verdwijnen, kan de positie van de universiteit beïnvloeden. En dat geldt eveneens voor het veranderen van verhouding tussen staf- en studentenaantallen.

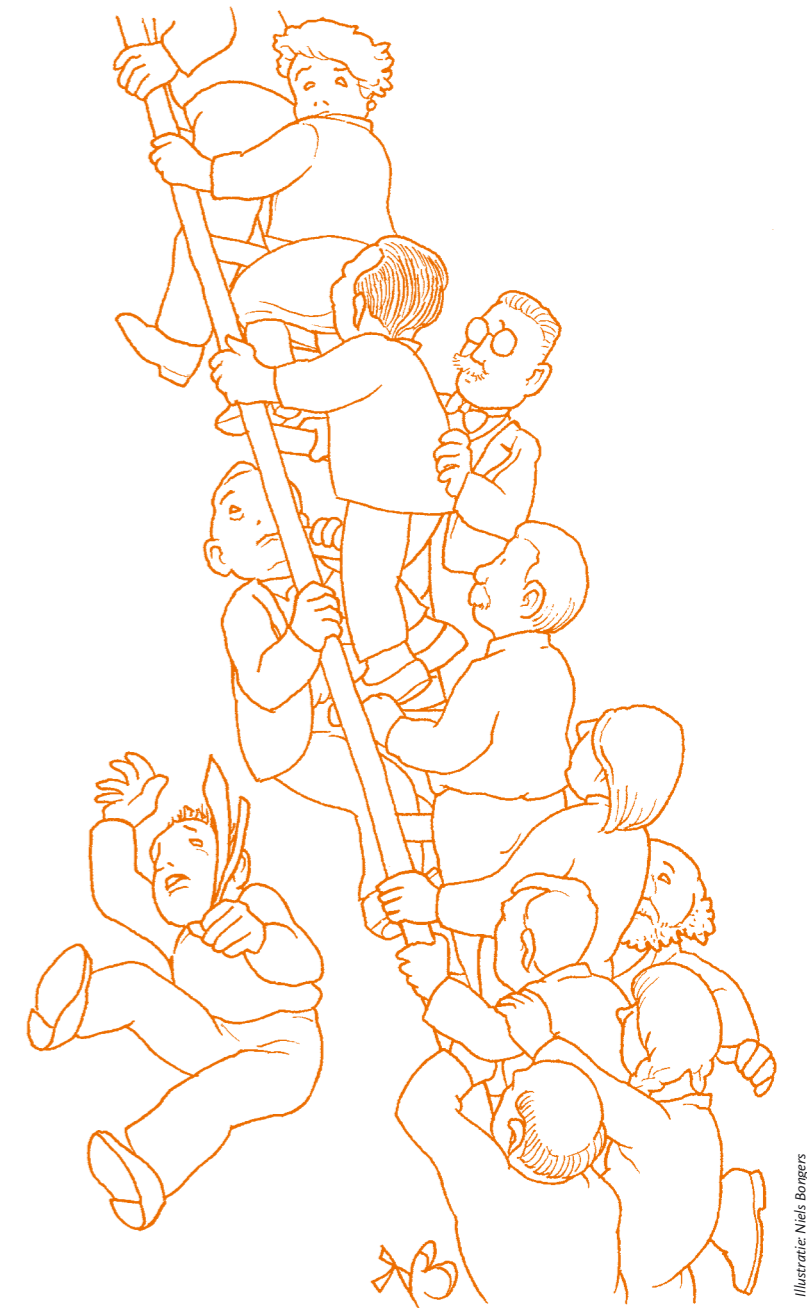
Externe controle

Toch hoeven instellingen zich geen grote zorgen te maken over een lagere klassering bij het werven van nieuwe studenten. Die lijken zich namelijk minder gelegen te laten liggen aan rankings. De grootste invloed op hun keuze heeft een persoonlijke aanbeveling door iemand in hun omgeving, zei i-Graduate-directeur William Archer, verantwoordelijk voor onder meer de *International Student Barometer*. Ook alumni, die uit eigen ervaring spreken, kunnen een belangrijke rol spelen. Volgens Ron Bormans van de Nederlandse vergelijkingssite *Studiekeuze 123* staat voor aankomend studenten de studierichting voorop, daarna komt de stad. Dat ligt anders voor Aziatische studenten, vertelt Hazelkorn. Zij hechten veel belang aan rankings, omdat hun potentiële werkgevers dat ook doen. Universiteitsbestuurders die op het symposium aanwezig waren, leken laconiek om te gaan met de ranglijsten. “Het is een externe controle, maar wij laten ons er niet door leiden”, zei Luke Georghiou van de Universiteit van Manchester. Rector Lauritz Holm-Nielsen van de Universiteit van Aarhus (Denemarken) sloot zich daarbij aan. Hij vergeleek rankings met een gps-systeem. “Je moet je huidige positie kennen om je doel te kunnen bereiken”, stelde hij. “Instellingen moeten dus verder kijken dan hun plaats op de ranglijst.” Maar uit het strategisch document van Manchester richting 2015 blijkt ‘*high international standing*’ het streven. Dat moet dan blijken uit vooruitgang in rankings met een goede reputatie. Ook Aarhus wil tot de elite van universiteiten gaan behoren. Zij moeten de waarschuwing van Martin Ince ter harte nemen: “Vierduizend instellingen kunnen niet allemaal Harvard zijn.”

ANNELIEKE SLAPPENDEL

Meer informatie op www.events.leiden.edu/ranking2009/presentations.jsp

Ruime meerderheid van instellingen probeert actief om hoger op de lijst te komen

ZUID-AFRIKAANSE DIERGENEESKUNDIGEN BELANGRIJKER
VOOR NEDERLAND

Een jachtluipaard op de behandeltafel

De Universiteit van Pretoria heeft de oudste en meest prestigieuze opleiding diergeneeskunde van heel Afrika. Sinds acht jaar werken de Zuid-Afrikanen samen met collega's aan de Universiteit Utrecht. Pretoria 'levert' exotische dieren, Utrecht geavanceerde apparaten. En er is meer.

In de ruime, lichte gangen van het dierenziekenhuis ruikt het naar een mengsel van paardenmest en ontsmettingsmiddel. Het is relatief rustig vandaag in dit deel van de opleiding diergeneeskunde van de Universiteit van Pretoria in Zuid-Afrika. Een paar geiten en schapen staan met hun pasgeboren nageslacht in houten hokken. In de hal ernaast staat de trots van de opleiding: een door Siemens gedoneerde CT-scanner die zo groot is dat er ook paarden, leeuwen en jachtluipaarden mee kunnen worden gescand. "Het is de enige in zijn soort in Zuidelijk Afrika", zegt hoofd communicatie Chris van Blerk trots. De opleiding diergeneeskunde van de Universiteit

van Pretoria is de oudste en meest toonaangevende in heel Afrika. In 2007/2008 studeerden er negenhonderd studenten, afkomstig uit landen in Zuidelijk en Oost-Afrika, zoals Zimbabwe, Botswana, Ethiopië en Eritrea. Pretoria werkt samen met de opleiding diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. De afgelopen acht jaar zijn er meer dan elf gezamenlijke benoemingen of uitwisselingen van universitair docenten geweest. Daarnaast kunnen studenten van de ene universiteit een deel van hun coschappen of onderzoek bij de ander doen. Excellente studenten kunnen worden uitgekozen om mee te werken aan uitgebreider onderzoek en voor promovendi bestaat de mogelijkheid om door docenten van beide universiteiten te worden begeleid.

Koeien versus leeuwen

In zijn kantoor, met uitzicht op een weide met paarden, vertelt Morkel Terblanche, conrector van de opleiding, hoe belangrijk de samenwerking met Utrecht is. "We krijgen hierdoor meer geld voor onderzoek. Geldschieters hechten heel veel waarde aan internationale samenwerking. En we hebben toegang tot extra expertise." Hoeveel waarde heeft de Nederlandse expertise met voornamelijk koeien, honden en katten voor Pretoria, waar met leeuwen, giraffen en neushoorns wordt omgegaan? Terblanche lacht. Hij geeft toe dat ze qua 'serieuze' dierenziekten niet veel aan de Nederlandse kennis hebben. Het gaat vooral om expertise op moleculair niveau. "Nederland heeft bepaalde apparatuur dat wij ons niet kunnen veroorloven." Pretoria heeft jaarlijks ongeveer een miljoen euro te besteden, Utrecht

ruim 20 miljoen (beide cijfers zijn exclusief personele kosten). "De samenwerking met Zuid-Afrika was niet altijd belangrijk voor Nederland, maar begint aan belang te winnen", zegt hoogleraar Frans Jongejans, expert op het gebied van tropische dierziekten en voor de derde maal drie jaar lang werkzaam in Pretoria. "Tropische ziekten rukken op naar Europa en daar heeft men in Afrika meer ervaring mee." Als voorbeeld noemt hij de Congo-Krim-koorts die wordt verspreid door teken in Turkije. Daaraan bezweken vorig jaar 21 mensen, inclusief een vrouw in Griekenland. Dierenarts Christa Bodaan deed in 2007 een deel

van haar coschappen in Zuid-Afrika, op de hoofd-afdeling Paard in Pretoria. "Naast paardengek ben ik Afrika-gek", legt ze lachend haar keuze uit. De tien stageweken vond ze uiterst zwaar. Doordat Zuid-Afrikanen in hun hele opleiding maar twee maal twee weken stagelopen op de afdeling Paard, wordt er zo veel mogelijk in die korte periode gestopt. Daar komt 's nachts de zorg voor zieke paarden nog bij. "Na zes weken kon ik niet meer. Ik wilde slapen!"

Tribunes

Bodaan prijst de parate theoretische kennis van docenten en studenten in Zuid-Afrika. "Die is beter dan in Nederland. Qua praktijk is het andersom. Ze hadden duidelijk veel minder met paarden gewerkt dan wij in Nederland." Het mooie weer is een ander verschil tussen de twee landen. "In Pretoria hebben ze openlucht-collegezalen. Een soort van tribunes op een grasveld vanwaar je naar de dieren kijkt die worden voorgeleid. Dat gebeurt in Utrecht allemaal binnen." Zuid-Afrikaanse studenten maken minder gebruik van de uitwisselingsprogramma's, vertelt Chris van Blerk tijdens een tocht door het kleine museum dat bij de opleiding hoort. Her en der staan skeletten van bavianen, kamelen en jachtluipaarden. "Enerzijds is ons curriculum te strak geregeld om er tussenuit te kunnen, anderzijds is het voor Zuid-Afrikanen te duur om naar Nederland te gaan. Zelfs voor de rijkere studenten." Het is geen uitzondering om in de gangen van het dierenziekenhuis in Pretoria luipaarden of neushoorns te zien. Zo is de dierentandarts expert in het

"Tropische ziekten rukken op naar Europa en daar heeft men in Afrika meer ervaring mee"

aanpakken van de gebitten van leeuwen en olifanten. "Als er jachtluipaarden op zijn tafel liggen, dan komt de hele faculteit kijken", lacht Van Blerk. De universiteit heeft nauwe banden met de wildparken in Zuidelijk Afrika. Niet alleen worden zieke dieren uit die parken in Pretoria behandeld, de nadruk ligt ook op het instandhouden van bedreigde

diersoorten en het tegengaan van grote uitbraken van ziekten zoals mond- en klauwzeer. Vooral dat laatste wordt steeds belangrijker, omdat wild door ruimtegebrek steeds vaker in aanraking komt met gedomesticeerde dieren, zoals koeien en schapen. Daarover wil hoogleraar Jongejans nog even zijn ei kwijt: "Iedereen is altijd het meest geïnteresseerd in het groot wild, maar pas op: daar komt wel de teek vandaan!"

LAURA KORS

NUFFIC-ONDERZOEKER TREKT GEEN

KEIHARDE CONCLUSIES, MAAR GEEFT TIPS

Handboekje voor een goede internationale stage

De zorgwekkende rapporten van vorig jaar, over de kwaliteit van internationale stages, kan hij niet weerleggen. Maar in zijn verkennende studie zet Nuffic-medewerker Hendrik Jan Hobbes wel op een rijtje wat instellingen kunnen doen om die stages zo goed mogelijk te organiseren en kwaliteit te waarborgen.

Het Surinaamse basisonderwijs trekt veel Nederlandse stagiaires.

Foto: Michael Kooren/HH

Een stagebedrijf dat de komst van een student was vergeten. Andere verwachtingen bij de hogeschool waardoor het stageverslag werd afgekeurd en studiepunten uitbleven. Het zijn enkele voorbeelden die studentenvakbond ISO aanhaalde in de notitie *Een wereld te winnen: internationale stages in het hbo* uit 2008. Ook het ministerie van Onderwijs vroeg vorig jaar aandacht bij instellingen voor de onduidelijke situatie rond buitenlandstages. Reden voor de Nuffic om een onderzoek te doen.

Over problemen bij het volgen van een stage in het buitenland is weinig bekend, stelt beleidsmedewerker Hendrik Jan Hobbes, die de studie uitvoerde. Zelfs naar het precieze aantal internationale stages van Nederlandse studenten is het gissen. Bij het bestuderen van websites van zeven hogescholen viel hem op dat een buitenlandse stage slechts bij een klein aantal opleidingen verplicht is. Vaak wordt de mogelijkheid niet eens genoemd.

Naast deskresearch hield Hobbes een enquête onder leden van Cospa, het netwerk voor stagecoördinatoren en medewerkers van bureaus buitenland. Ruim eenderde van de 218 aangeschreven reageerde. Ook voegde hij concrete casussen toe aan zijn onderzoek, waarbij hij ernaar streefde sterk uiteenlopende opleidingen te belichten en organisaties met een substantieel aantal buitenlandstages.

Eigen verantwoordelijkheid

In de enquête geven universiteiten vaker (67 procent) dan hogescholen (31 procent) aan dat het de verantwoordelijkheid van de student zelf is om een stageplek te vinden. Als daar behoefte aan is, kan de opleiding of het *international office* ondersteuning bieden. In een aantal gevallen moet de student verplicht kiezen uit het beschikbare aanbod van stageplaatsen. Stagecoördinatoren van wo en hbo noemen het vinden van een geschikte plek een van de belangrijkste obstakels die studenten ondervinden bij buitenlandse stages. Universitair medewerkers voegen daar het regelen van visa en huisvesting,

“Het is een kleine moeite om een database op te zetten waarin ervaringen van stagiairs worden vastgelegd”

en het contact met het stagebedrijf aan toe.

Hbo-studenten zouden meer moeite hebben met de taal, cultuurverschillen en de extra kosten. Zowel hbo- als universitair studenten ervaren de administratieve last als groot.

Nog geen 30 procent van de respondenten – hbo vaker dan wo – geeft aan in bepaalde gevallen een beroep te doen op een commercieel bureau. De meesten schatten in dat slechts een kleine groep studenten op eigen houtje een bemiddelaar benadert. Eén universiteit verbiedt dat zelfs. Naast de kosten kunnen inhoudelijke eisen een rol spelen bij het in eigen hand willen houden van de organisatie. Het inschakelen van commerciële bureaus was een belangrijke aanbeveling van het ISO. De instellingen staan daar nogal sceptisch tegenover, heeft Hobbes gemerkt. “Hun

idee is toch een beetje: zij doen ons werk.” Maar zeker voor kleine hogescholen kunnen goede bemiddelingsbureaus een toegevoegde waarde hebben, denkt Hobbes. “Er is niet veel mis met het uitbesteden van taken aan bedrijven die zijn gespecialiseerd in een bepaalde regio of een vakgebied. Maar zij kunnen niet de hele procedure overnemen.”

Protocollen

Uit de *case studies* blijkt dat standaardformulieren en protocollen belangrijk zijn bij het voorbereiden, begeleiden en evalueren van de stages. Hobbes: “Het is zeker een aanbeveling om bepaalde zaken op te nemen in de Onderwijs- en Examenregeling. Bijvoorbeeld het aantal credits of de vorm van begeleiding, evaluatie en beoordeling. Dat geeft een wettelijke basis en waarborgt transparantie. Daarnaast kan het belang van ervaringen delen niet genoeg worden benadrukt. Het is een kleine moeite om een database op te zetten waarin die worden vastgelegd en toegankelijk gemaakt. Zo’n database biedt veel meerwaarde. Daar kun je bijvoorbeeld zien of de begeleider in het bedrijf voldoende tijd had.”

Lees verder op pagina 30

BEST PRACTICES OP STAGEGEBIED

Academie voor Toerisme: A-, B- en C-label

De Academie voor Toerisme, onderdeel van de NHTV in Breda, beschikt over een netwerk van stagebedrijven. Die zijn allemaal beoordeeld en gelabeld. Met bedrijven uit

de A-groep wordt intensief contact onderhouden. De kwaliteit van bedrijven uit de B-categorie hoeft niet lager te zijn dan die van de A-bedrijven, maar zij hebben bijvoorbeeld een specialistisch werker-

rein waardoor er minder stages zijn. Met C-bedrijven zijn de ervaringen wisselend en wordt minder intensief samengewerkt. Het labelsysteem stelt de studenten in staat een weloverwogen keuze te maken.

‘Bologna’ stagneert zonder revisie

Eind april maken de ministers van de 46 Bolognalanden in Leuven de balans op. Na tien jaar is het belangrijkste doel van het Bolognaproces – maximale studiemobiliteit – nog niet bereikt.

Deze zomer is het tien jaar geleden dat 29 landen de Bolognaverklaring tekenden. Het doel was ambitieus: meer internationale mobiliteit van studenten, docenten en wetenschappers en een sterkere concurrentiepositie van het Europees hoger onderwijs in de wereld. Om die doelstellingen te bereiken moest er een stelsel komen van gemakkelijk leesbare en vergelijkbare graden. De deadline van dit proces werd gesteld op 2010.

Inmiddels doen er 46 landen mee, ook van buiten de Europese Unie (zoals Turkije), en is er een aantal vervolgsymposia geweest. Op de ministersconferentie in Leuven wordt eind april de balans opgemaakt. Veel aandacht zal er dan zijn voor wat er na 2010 moet gebeuren. Maar eerst zal de vraag moeten worden beantwoord of de gestelde doelen volgend jaar bereikt zullen zijn.

Zandkorrel

Op hoofdlijnen is inderdaad een Europees stelsel met bachelor- en masterdiploma's uit de grond gestampt. Verder bestaat er een Europees studiepuntensysteem en zijn basale onderwijsvergelijkingen mogelijk. In theorie loopt de Bologna-machine gesmeerd, maar de praktijk is anders. Een zandkorrel in de machine is het volstrekte gebrek aan zicht op het totale Europese opleidingsaanbod en de diversiteit daarvan. De Europese Commissie schat het aantal hogeronderwijsinstellingen tussen de twee- en vierduizend.

Studenten willen graag weten aan wat voor opleiding zij precies gaan studeren. Maar dat is lastig. Om werkelijk zicht te krijgen op al die verschillende opleidingen,

is een classificatiesysteem noodzakelijk. Het zal echter jaren duren om zo'n systeem te realiseren. Daarnaast zijn er haperingen op instellingsniveau. De obstakels zitten vaak in het curriculum. De jaarindeling, het verschil in aanbod van vakken en de invoering van major/minor-systemen maken het ingewikkeld om een buitenlandverblijf te organiseren. Regelmatig krijgen studenten te horen dat hun in het buitenland behaalde studiepunten niet worden erkend.

Ook het Diploma Supplement komt nog niet echt uit verf. Dit moet niet alleen basisinformatie over student, resultaten en opleiding bevatten, ook de verworven competenties en leeruitkomsten moeten hierin worden beschreven. Vooral die laatste twee zaken zorgen voor de broodnodige transparantie, maar juist deze blijken lastig te realiseren. Hetzelfde geldt voor het nationaal kwalificatieraamwerk waarin wordt aangegeven over welke kennis, inzichten en vaardigheden een afgestudeerde moet beschikken. Een ander kritiekpunt is dat de kwalificatieraamwerken nog niet tot hetzelfde niveau van kwalificaties leiden omdat ieder land zijn eigen toetsing uitvoert.

Ondoorgrondelijke lappendeken

De concrete invulling van 'Bologna' – mobiliteit – wordt verder gehinderd door de ondoorgrondelijke Europese lappendeken van verschil in opleidingen, traditie én snelheid waarmee instellingen in momenteel 46 landen meedoen. In de wandelgangen klagen kenners over het Europa 'van de drie snelheden', politici zwijgen daar liever over.

Wellicht komt dat laatste doordat niet alle landen en instellingen dezelfde belangen hebben bij Bologna. Of bij het tempo waarmee Brussel zegt te willen voortmaken. Een Turkse universiteitsbestuurder riep afgelopen herfst nog uit: "Julie West-Europese universiteiten hebben het maar over vergrijzing en de zoektocht naar nieuwe studentengroepen. Bij ons staan ze nog in dikke rijen voor de deur voor traditioneel academisch onderwijs." De verschillende belangen per land en per instelling lokken verschillend gedrag uit. Daadwerkelijke mobiliteit zou landen meer óf minder kunnen opleveren. Studenten uit Roemenië zullen misschien sneller naar Berlijn of Barcelona te trekken dan er andersom Duitsers of Spanjaarden naar Roemenië zullen gaan. *Braindrain* is daarmee niet op voorhand uitgesloten. Een ander zwak punt is de zogenaamde 'sociale dimensie' van Bologna. De studentenbonden dringen er al jaren op aan dat het hoger onderwijs – en daarmee de mobiliteit – toegankelijker worden. De Vlaamse Onderwijsminister Frank van den Broucke vindt dat die toegankelijkheid speerpunt voor 'Bologna 2020' moet worden.

Academische vrijheid

Bij universiteiten speelt tevens de angst voor een te rigide Brusselse hand een flinke rol, zo wordt steeds duidelijker. De andere kant van harmonisatie van onderwijs is immers de standaardisatie ervan. Dat zou wel eens ten koste kunnen gaan van de academische vrijheid, denkt de Britse sociologieprofessor Frank Furedi van de Universiteit van Kent. "Het toejuichen van samenwerking en het stimuleren

van de mobiliteit van studenten tussen verschillende landen en verschillende instellingen is één. Iets anders is accepteren dat wij spreken vanuit hetzelfde script. We hebben verschillende nationale tradities wat betreft het academische leven", zei Furedi onlangs in de *Times Higher Education*.

Aan de andere kant staat na tien jaar Bologna het Europese hoger onderwijs veel meer op de kaart. Niet eerder kwam er zo veel academisch talent uit Azië en het Midden-Oosten naar het oude continent. Ook wordt het Bolognaproces in de rest van de wereld goed gevolgd en regelmatig als voorbeeld genoemd. Vorig jaar adviseerde het *Institute of Higher Education*

Policy in Washington de Amerikaanse universiteiten eenzelfde proces te starten.

"Ik herinner me dat ik na de Bologna-conferentie zei dat het een mooie ambitie was om het hoger onderwijs te harmoniseren, maar dat die nooit gerealiseerd zou worden", zei Sir Roderick Floud, voormalig vice-president van de European University Association in een interview met de *Times Higher Education*. "Maar het is wel gebeurd."

Dat laat onverlet dat er nog heel wat werk te doen is. Na tien jaar is er in beperkte mate mobiliteit gerealiseerd. Dat terwijl volgens de *High Level Expert Group*, ingesteld door Eurocommissaris Jan Figel, de studentenmobiliteit met 11 procent per jaar moet stijgen. Op de conferentie in Leuven moet daarvoor een volgende stap worden gezet. Maar dan zullen de voorwaarden voor mobiliteit beter op orde moeten zijn dan nu het geval is.

ORNELLA PORCU EN ELS HEUTS

Niet alle deelnemende landen en instellingen hebben dezelfde belangen bij 'Bologna'

MEER AANDACHT VOOR GENDER IN ONTWIKKELINGSLANDEN

‘Alles heeft een genderdimensie’

Gender is een van de speerpunten van NICHE, het ontwikkelingsprogramma dat sinds dit jaar het NPT vervangt. Want hoewel het onderwerp na de jaren zeventig “een soort algemeen goed” is geworden, blijkt specifieke aandacht voor de behoeftes van vrouwen in ontwikkelingslanden nog altijd hard nodig.

In Afrika drijft de economie voor een groot gedeelte op de arbeid van vrouwen, stelt Arjan Schuthof van het ministerie van Buitenlandse Zaken. “Vrouwen doen het huishouden, halen water, zorgen voor de kinderen én verkopen ’s avonds nog bijvoorbeeld bier op de markt. De productie wordt, kortom, gedaan door vrouwen.” Als je iets wilt doen om een land uit het slop te halen, moet je volgens Schuthof dus juist vrouwen benaderen. “Maar zij hebben helaas maar weinig toegang tot beroeps- en hoger onderwijs. Het is daarom belangrijk om vrouwen te onderwijzen.” Vanuit die gedachte staan vrouwen in het nieuwe ontwikkelingsprogramma NICHE centraal. NICHE staat voor *Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education*. Het programma, dat in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt beheerd door de Nuffic, vervangt het NPT. NICHE moet de effectiviteit van beroeps- en hogeronderwijsinstellingen in ontwikkelingslanden versterken. De nationale overheden en Nederlandse ambassades in ontwikkelingslanden kijken waar onderwijsinstellingen in die landen behoefte aan hebben. De geselecteerde onderwijsinstellingen formuleren vervolgens een concrete vraag, bijvoorbeeld het opzetten van een curriculum voor een opleiding. Daarna doen Nederlandse hogeronderwijsinstellingen, via een aanbestedingprocedure, een aanbod om aan die vraag te voldoen.

Broodnodig

Dat vrouwen extra aandacht krijgen in ontwikkelingslanden is broodnodig, vindt Joep Houterman, directeur Capaciteitsopbouw en Beurzen bij de Nuffic. “In de jaren zeventig was gender een

nieuw begrip in de ontwikkelingssamenwerking en ging er veel aandacht naar uit. Daarna werd het een soort algemeen goed.” Daardoor verdween het onderwerp bij veel projecten ver naar de achtergrond. Gender was geen vanzelfsprekendheid in de meeste NPT-projecten. Minister voor Ontwikkelingssamenwerking Bert Koenders, een van de voorvechters van vrouwenrechten, zette het onderwerp weer op de agenda.

Veronachtzaamd

“Gender is erg veronachtzaamd. We moeten het opnieuw tussen de oren krijgen bij de deelnemers van het programma”, zegt Schuthof. “Dat kan door in de doelstellingen van een programma duidelijk genderdoelen te vermelden. Die les hebben wij nu wel geleerd.” Doelstellingen zijn bijvoorbeeld dat een bepaald percentage vrouwen toegang dient te krijgen tot een onderwijsopleiding en dat bij het opzetten van een curriculum wordt gekeken naar de speciale behoeftes van vrouwen.

De genderdoelstellingen stuiten bij Nederlandse instellingen op enige weerstand. Zo werd tijdens een Nuffic-seminar over gender in het NICHE-programma, eind januari, kritiek geuit. “Het ging over de aanleg van elektriciteit in een ontwikkelingsland”, herinnert Schuthof zich. “Wat heeft dat nu met gender te maken, vroeg iemand zich af.” Volgens Schuthof veel. “Vrouwen in Afrika hebben vaak geen elektriciteit en stoken daardoor bijvoorbeeld vuurtjes. Als je het over alternatieve energie wilt hebben, moet je juist hen daarin betrekken. Wat lijkt ze wel geschikt, wat niet en welke alternatieve energiebronnen kennen zij?”

Vragen zoals tijdens het seminar werden gesteld, komen volgens programmabeheerder Miriam Langeveld van de Nuffic vaak doordat mensen te weinig inzicht hebben in genderbehoeftes. “Alles heeft een genderdimensie”, weet Langeveld. “Op beleidsniveau was het de afgelopen jaren moeilijk om dit zichtbaar te maken. De informatie over vrouwen in ontwikkelingslanden is vaak nog te beperkt, omdat er te weinig naar is gezocht. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt ook bij de Nuffic.”

Tijdens het seminar kwamen onder meer specialisten van hogeronderwijsinstellingen, de Nuffic en Buitenlandse Zaken bijeen om ervaringen uit te wisselen over gender in het oude NPT-programma. In een aantal projecten binnen dit programma speelde gender een concrete rol. Zoals in Jemen, waar een aantal Nederlandse instellingen helpt om de positie van vrouwen te verbeteren. “Dat heeft ertoe geleid dat het *Women’s Research and Training Center* in het streng islamitische land nu geprofessionaliseerd is en gericht werkt. Daardoor is het imago van het centrum veel beter geworden. Jeminitische besluitvormers hebben nu meer respect voor het instituut. Vrouwen krijgen nu meer kansen en worden serieuzer genomen”, zegt Langeveld. Een ander succesvol project waarbij gender een grote rol speelde, was in

Vietnam. Daar werd de *Women’s Union* ondersteund. Schuthof bezocht een alfabetiseringsproject in Jemen, dat grote indruk op hem maakte. “In Jemen worden vrouwen al jong uitgehuwelijkt. Vaak krijgen ze daarna al snel vijf kinderen. Veel vrouwen denken

dan: ‘Ik heb kinderen gekregen, mij in dienst gesteld van het gezin en nu wil ik zelf leren.’ Ik ben bij lessen geweest die zij in een hutje kregen. Om acht uur ’s avonds, want daarvoor moesten ze voor de kinderen zorgen en werken. Deze vrouwen zijn de hele dag druk bezig geweest, maar ze waren zo

leergierig. Je kon het *empowerment* van die vrouwen bijna voelen, zo’n kracht ging ervan uit.”

Staan ontwikkelingslanden wel te springen om aandacht voor vrouwen? “Alle landen hebben internationale conventies ondertekend op het gebied van gender. Er is dus internationaal beleid”, zegt Langeveld. “Een medewerker van het Ethiopische ministerie van Onderwijs zei onlangs: ‘De Nuffic heeft geen genderrichtlijnen.’ Maar dat is niet de bedoeling. Wij willen vooral aansluiten bij het beleid dat landen zelf hebben, maar vaak niet goed kennen. Dat maakt het juist zo belangrijk om genderdoelstellingen op te nemen.”

ROBERT VISSCHER

“Wat heeft de aanleg van elektriciteit nu met gender te maken?”

Er is weer meer aandacht voor het belang om juist vrouwen in ontwikkelingslanden te onderwijzen.

Handboekje voor een goede internationale stage

Het overdragen van informatie door oud-stagiairs acht Hobbes essentieel. “Dat kan ook in de vorm van een buddysysteem of mentoraat. Bij sommige opleidingen is het verplicht om na afloop van de stage een presentatie te geven. Oud-stagiairs zijn over het algemeen heel enthousiast. Hun ervaring draagt bij aan een goede voorbereiding: waar moet je op letten?” De onderzoeker moedigt instellingen aan veel contact te hebben met de student en als het even kan langs te gaan tijdens de stage. “Anders kan achteraf blijken dat de stage van te laag niveau was. Een bezoek draagt ook bij aan betere contacten tussen instelling en stagebedrijf.” Hoewel langsaan tijd en geld kost, zegt ruim de helft van de hogescholen dat te doen. Bij de universiteiten is dat ruim een kwart. Vrijwel alle instellingen mailen veel. Gemiddeld is er eens per maand contact. Interessant vindt Hobbes dat docenten, vooral in het wo, moeite hebben met het op afstand begeleiden van de student. “Daar zou je eens met didactische experts naar kunnen kijken.” Keiharde conclusies trekt de Nuffic-onderzoeker niet uit zijn studie, mede omdat de studenten zelf niet zijn ondervraagd. Wat kunnen de instellingen er dan mee? Volgens Hobbes biedt zijn onderzoek een soort

handboekje, zowel voor de beginnende als de gevorderde stagecoördinator. “Je kunt hiermee een model opstellen dat voor vrijwel 100 procent een kwalitatief goede stage garandeert. Met onder meer een netwerk van een beperkt aantal stagebedrijven, zodat je weet wat het oordeel van de bedrijfsmentor waard is. Voor een bepaalde groep hbo’ers is dat de beste manier om het systeem in te richten. Maar sommige instellingen vinden het belangrijker om de zelfstandigheid van de student te stimuleren, en dat bereik je op een andere manier. Ik zat eens in een panel over internationale stages bij een hogeschool. Daar hoorde ik dat soms de kwaliteit van een stage minder belangrijk werd gevonden dan de internationale ervaring op zich. Dat is wel een bijzondere benadering, die interessante discussies kan opleveren.”

Ruimte voor dergelijke discussies was er onlangs tijdens het symposium over de kwaliteit van internationale stages, waar de voorlopige bevindingen van Hobbes werden besproken. De Nuffic voegt de uitkomsten van die middag aan de publicatie van de studie toe.

ANNELIEKE SLAPPENDEL

BEST PRACTICES OP STAGEGEBIED

Hanzehogeschool: concentratielanden

Om stageplaatsen goed te laten aansluiten op de persoonlijke achtergrond van studenten, werkt het bureau buitenlandstages van de Hanzehogeschool met geografisch geclusterde ‘concentratielanden’. Het eerste cluster bestaat uit België, Duitsland en het

Verenigd Koninkrijk. Studenten zonder kennis van vreemde talen kunnen terecht in cluster 2: Aruba, de Nederlandse Antillen en Suriname. Deze landen hebben bovendien overeenkomsten in de beroepssystematiek, wat belangrijk is bij vakken als accountancy of personeelsmanagement. Voor studen-

ten die het Engels voldoende beheersen en wat meer uitdaging aankunnen, is het derde cluster geschikt: Kaapstad, Mauritius, Indonesië, Nieuw-Zeeland en Australië. In al deze landen gaat regelmatig een stagebemiddelaar langs. Ook zijn daar lokale contactpersonen.

Hotelschool Maastricht: verplichte stagevergoeding

De Hoge Hotelschool Maastricht biedt studenten een uitgebreide voorlichtingscyclus over internationale stages. Een keer per jaar is er een algemene bijeenkomst. Studenten geven hun eerste en tweede voorkeur op

voor een stageplaats, en schrijven een motivatiebrief aan het bureau stages. Ook wordt een persoonlijkheidsrapport opgesteld. In een persoonlijk gesprek met de stagebegeleider worden een stappenplan, leerdoelen en verbeterpunten vastgesteld. Een selectie-interview is vervolgens gericht op inhoud,

studierichting en stagevoorkeuren. Op basis hiervan wordt de student gekoppeld aan een bedrijf. Om de betrokkenheid te vergroten, moet elk stagebedrijf een vergoeding aanbieden. Die kan ook bestaan uit gratis huisvesting. (AS)

AGENDA

Martien Molenaar van het ITC is *keynote speaker* op het *jaarcongres van de Nuffic*, dinsdag **31 maart** in het Willem Burger Zaalcomplex van De Doelen in Rotterdam. De verhouding tussen internationalisering en ontwikkelingssamenwerking staat daarbij centraal. Ook wordt de eerste Oranje Loper Award uitgereikt. **Meer informatie via www.nuffic.nl/jaarcongres.**

maart
2009

‘*Landrechten*’ wordt het nieuwe onderzoeksterrein van de *Academie Internationale Samenwerking* (IS-Academie) van Buitenlandse Zaken. Het ministerie nodigt kennisinstellingen die op dit gebied willen samenwerken uit voor een workshop op **6 april**. **Aanmelden tot 30 maart** via DCO-IS-academie@minbuza.nl. **Meer informatie op www.is-academie.nl**

april
2009

Het vijfde grote *jaarcongres van de HBO-raad*, op **21 april** in het Beurs-World Trade Center te Rotterdam, staat in het teken van ‘Vormgeven aan vernieuwing’. De rondetafelbijeenkomsten gaan over internationalisering: mobiele docenten, buitenlandse stages en het internationale netwerk bij een lectoraat. **Meer informatie en aanmelden via www.hbo-raad.nl.**

De universiteit van Warschau is van **13 tot en met 15 mei** de locatie waar de jaarlijkse *ACA conferentie* wordt gehouden, met deze keer ‘*Innovation through Internationalization*’ als titel. **Meer informatie en aanmelden via www.aca-secretariat.be.**

mei
2009

‘*Fostering Global Engagement Through International Education*’ is het thema van de jaarlijkse *Nafsa-conferentie*, van **24 tot en met 29 mei** in Los Angeles. Eén van de plenaire sprekers is Muhammad Yunus, winnaar van de Nobelprijs voor de vrede in 2006. **Meer informatie en aanmelden via www.nafsa.org/annual_conference.**

Zie ook www.transfermagazine.nl/nieuws/agenda

Fairs

Ghedex Oman	8 – 10 april
EuroPosgrados Chili Argentinië	12 – 13 mei 15 – 16 mei
StudyWorld Duitsland	15 – 16 mei

Meer informatie via fairs@nuffic.nl

Cursusaanbod Nuffic

Het cursusaanbod van de Nuffic is vernieuwd. Op basis van een behoeftepeiling onder medewerkers van universiteiten en hogescholen is het aantal trainingen uitgebreid. Ook heeft het bestaande cursusprogramma een facelift ondergaan. Wie kennis en vaardigheden up-to-date wil houden en in contact wil komen met collega’s om van elkaars ervaringen te leren, kan bij de Nuffic terecht voor de volgende trainingen:

- Beleidskader internationalisering
- Internationale partnerships, institutionele samenwerkingsprogramma’s en beurzen
- Internationale studentenwerving en marketing
- Introductie immigratieprocedures voor buitenlandse gastdocenten en wetenschappelijk onderzoekers
- Diplomawaardering en gebruik van de Nuffic-landenmodules
- Oriëntatie internationalisering in het hoger onderwijs
- Introductie Immigratieprocedures voor buitenlandse studenten

Meer informatie over deze cursussen en data staan op www.nuffic.nl/cursussen. Inschrijven kan via www.nuffic.nl/inschrijven.

Internationalisering en ontwikkelingssamenwerking: geven en nemen

Nuffic Jaarcongres

31 maart 2009

Willem Burger Zaal complex

De Doelen Rotterdam

Sessies:

- Discussiebijeenkomst Talentenjacht
- NICHE zoekt niches
- Netherlands Fellowship Programmes
- Erasmus Mundus: het referentiekader voor de Europese samenwerking in het hoger onderwijs
- Internationalisering: inkomstenbron of filantropie?
- Brazilië: mogelijkheden en uitdagingen in het hoger onderwijs
- Capaciteitsversterking in ontwikkelingslanden: hoe doe je dat?
- Ontwikkelingssamenwerking in de praktijk: het mes snijdt aan twee kanten?
- Welkom in Nederland?
- Acculturatie en deficiënties: thuis voorbereiden op een internationaal studieverblijf
- Offshoreonderwijs: Nederlandse diploma's in het buitenland?
- Neso-programma
- EU-fondsen en capaciteitsopbouw
- De kracht van internationale alumni

nuffic

Nieuw:

Oranje Loper Award 2009

Prijs voor de hoger-
onderwijsinstelling met
de beste zorg voor haar
internationale studenten.

Meer informatie?

Kijk op www.nuffic.nl/jaarcongres.